

Nr 85.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen med förslag till förordning om behörighet att utöva läkarkonsten; given Stockholms slott den 26 februari 1915.

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över civilärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed inhämta riksdagens yttrande över härvid fogade förslag till förordning om behörighet att utöva läkarkonsten; och vill Kungl. Maj:t efter mottagandet av riksdagens svar företaga den slutliga prövningen av samma förslag och förordna om utfärdande av författning i ämnet.

De till ärendet hörande handlingar skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott; och Kungl. Maj:t förbliver riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

Oscar von Sydow.

Förslag

till

förordning om behörighet att utöva läkarkonsten.

Med upphävande av de i Kongl. Maj:ts Privilegier för Collegium Medicum den 30 oktober 1688 givna straffbestämmelser för obehörigt utövande av läkarkonsten förordnas som följer:

§ 1.

Behörighet att utöva läkarkonsten tillkommer

- 1) den, som inom riket avlagt medicine licentiatexamen och där-
efter vunnit legitimation som läkare (legitimerad läkare);
- 2) den, som, utan att vara legitimerad läkare, innehar läkarbefatt-
ning, vartill han blivit av Kungl. Maj:t utnämnd;
- 3) den, som, utan att vara legitimerad läkare, är av medicinal-
styrelsen förordnad att tjänstgöra såsom vikarie för läkare eller såsom
extra läkare eller är av vederbörande myndighet förordnad till läkare
vid den militära sjukvården eller är förordnad att vara underläkare eller
amanuens vid offentlig klinik eller poliklinik;
- 4) den, som av Kungl. Maj:t erhållit särskild tillåtelse att inom
riket utöva läkarkonsten, i den omfattning och under den tid tillåtelsen
avser.

§ 2.

Ansökan om legitimation, som i § 1 1) sägs, göres hos medi-
cinalstyrelsen. Styrker sökanden därvid, att han inom riket avlagt
medicine licentiatexamen, skall medicinalstyrelsen meddela honom legiti-
mationsbevis, där ej i avseende å sökanden föreligger sådant förhållande,
på grund varav vunnen legitimation enligt vad nedan stadgas skall
återkallas.

§ 3.

Har legitimerad läkare genom utslag, som mot honom äger laga kraft,

för brott, som han förövat under utövning av läkarkonsten, dömts till straffarbete eller svårare straff eller enligt 14 kap. 9, 12, 13, 17 eller 33 §, 15 kap. 9 eller 14 § eller 18 kap. 6 § strafflagen till fängelse

eller, där han innehaft sådan läkarbefattning, att brott i tjänsten bestraffas såsom brott av ämbetsman, i annat fall än nyss sagts för brott, som han förövat under utövning av läkarkonsten, gjort sig förfallen till avsättning från befattningen eller mistning därav på viss tid

eller fällts till ansvar enligt § 8 här nedan

skall medicinalstyrelsen, såvida läkaren finnes hava genom vad han sålunda låtit komma sig till last visat sig ovärdig det förtroende, en läkare bör äga, eller oförmögen att nöjaktigt utöva sin konst, för viss tid, ej över tio år, eller för alltid återkalla hans legitimation; dock att för läkare, som blivit av Kungl. Maj:t eller av medicinalstyrelsen utnämnd till läkarbefattning, legitimationen ej må återkallas, så länge han innehar befattningen, samt att, där dylik läkare dömts till suspension, legitimationen må återkallas allenast för suspensionstiden.

Där läkare, som avses i § 1 2), blivit dömd till mistning av befattningen på viss tid, vare han under samma tid ej behörig att utöva läkarkonsten.

§ 4.

Varder legitimerad läkare på grund av sinnessjukdom ur stånd att nöjaktigt utöva läkarkonsten, skall legitimationen av medicinalstyrelsen ofördröjligen återkallas; dock att, där han innehar läkarbefattning, vartill han blivit utnämnd av Kungl. Maj:t eller av medicinalstyrelsen, legitimationen må återkallas allenast för tid, under vilken han för sjukdomen åtnjuter tjänstledighet. Tillfrisknar han, må han ånyo vinna legitimation.

Läkare, som avses i § 1 2), vare ej behörig att utöva läkarkonsten under tid, då han för sinnessjukdom åtnjuter tjänstledighet.

§ 5.

Har någon, som är behörig att utöva läkarkonsten, dömts till straffarbete eller svårare straff eller enligt 14 kap. 9, 12, 13, 17 eller 33 §, 15 kap. 9 eller 14 § eller 18 kap. 6 § strafflagen till fängelse eller till

ansvar för förseelse, som i § 8 här nedan sägs, eller har innehavare av sådan läkarbefattning, att brott i tjänsten bestraffas såsom brott av ämbetsman, gjort sig förfallen till avsättning från befattningen eller mistning därav på viss tid, skall domstolen till medicinalstyrelsen insända utslaget i målet samt, på medicinalstyrelsens begäran, jämväl övriga protokoll däri.

Har någon, som innehar Kungl. Maj:ts särskilda tillstånd att utöva läkarkonsten, blivit så dömd, som i första stycket sägs, eller har den, som innehar dylikt tillstånd, på grund av sinnessjukdom blivit ur stånd att nöjaktigt utöva läkarkonsten, skall medicinalstyrelsen, efter att hava erhållit kännedom om förhållandet, ofördröjligen göra anmälan därom hos Kungl. Maj:t.

§ 6.

Om någon, som varit behörig att utöva läkarkonsten, men ej äger sådan behörighet, mot ersättning utövar läkarkonsten, straffes med böter från och med femtio till och med ettusen kronor eller med fängelse i högst ett år.

§ 7.

Om någon, som ej är eller varit därtill behörig, utövar läkarkonsten och därvid mot ersättning behandlar venerisk sjukdom, lungsot eller sådan smittsam sjukdom, till förekommande av vars införande i eller utbredning inom riket Kungl. Maj:t meddelat särskilda föreskrifter, eller företager hypnotisk behandling eller behandling under allmän bedövning, straffes med böter från och med femtio till och med ettusen kronor eller med fängelse i högst sex månader. Sker det yrkesmässigt, må tiden för fängelsestraffet höjas till ett år.

Utövas eljest läkarkonsten av någon, som ej är eller varit därtill behörig, och sker det yrkesmässigt; då skall till böter från och med femtio till och med ettusen kronor dömas, där ej utrönes, att de, som varit föremål för behandling, icke därav fått skada till liv eller hälsa, eller ock att endast lindrigare, vanligen förekommande åkommor behandlats och därvid icke föreskrivits medel, som äro farliga för människors liv eller hälsa.

§ 8.

Är någon delaktig i förseelse mot denna förordning, straffes efter ty i 3 kap. strafflagen för varje fall är stadgat.

§ 9.

Verksamhet, som tillkommer sjukgymnast eller sjukvårdsbetjäning, anses ej som utövning av läkarkonsten enligt denna förordning.

§ 10.

Den, som under tid, då han är ställd under tilltal för förseelse mot denna förordning, fortsätter samma förseelse, skall, när han varder därtill lagligen förvunnen, för varje gång åtal emot honom ägt rum och han därav undfått del, fällas till det ansvar, som är bestämt för sådan förseelse; dock att fängelsestraff ej må överstiga ett år.

§ 11.

Allmän åklagare åligger att åtala förseelse mot denna förordning.

§ 12.

Böter, som efter denna förordning ådömas, tillfalla kronan. Saknas tillgång till fulla gäldandet av böterna, skola de förvandlas efter allmän strafflag.

§ 13.

I beslut, som enligt denna förordning meddelats av medicinalstyrelsen, må ändring sökas hos Kungl. Maj:t inom den tid, som i allmänhet är bestämd för överklagande av förvaltande myndigheters och ämbetsverks beslut; skolande dock, utan hinder av besvär, beslutet lända till efter rättelse, intill dess annorlunda kan varda förordnat.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 1916.

Läkare, som dessförinnan erhållit legitimationsbevis, skall anses som legitimerad läkare enligt denna förordning.

Utdrag av protokollet över civilärenden, hållet inför Hans Maj:ts Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 26 februari 1915.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
 Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
 Statsråden VON SYDOW,
 friherre BECK-FRIIS,
 STENBERG,
 LINNÉR,
 MÖRCKE,
 VENNERSTEN,
 WESTMAN,
 BROSTRÖM.

Departementschefen, statsrådet von Sydow anförde:

Riksdagens
 skrivelse den
 11 maj 1907.

I en vid 1907 års riksdag inom andra kammaren väckt motion gjordes framställning att utredning måtte verkställas dels om och i vad mån läkare måtte, såsom straffpåföljd eller av annan orsak, kunna för längre eller kortare tid fräntagas rätten att utöva läkarverksamhet, dels ock angående de villkor och bestämmelser, som samhället till sina medlemmars skydd borde stadga med avseende på medicinsk verksamhet, utövad av personer, vilka icke vore läkare. Andra kammarens andra tillfälliga utskott, till vars behandling denna motion hänvisades, anförde med anledning av den senare delen av motionärens förslag bland annat, att det visserligen ur rättslig synpunkt kunde vara fördelaktigt att få den otidsenliga kvacksalveriförordningen av år 1688 upphävd och ersatt med en bestämmelse, som bättre motsvarade tidens krav och som på ett lämpligare sätt reglerade den sjukvårdsverksamhet, som i stor skala ut-

övades av personer, vilka icke vore skickade för sådan verksamhet utan endast ockrade på lättrogenheten och vidskepelsen, men att det torde vara omöjligt att få denna bestämmelse så avfattad, att den icke komme att drabba även den lekmannaverksamhet, som med obestriddlig framgång utövades, särskilt på orter, där läkare saknades, och som därför måste anses icke blott tillätlig utan till och med lofvärd. Beträffande den första delen av motionärens förslag fann utskottet åter, att den där väckta frågan borde underkastas en sakkunnig utredning. Och hemställde utskottet följaktligen om bifall till denna del av förslaget. I anslutning härtill anhöll riksdagen i skrivelse den 11 maj 1907, det täcktes Kungl. Maj:t låta verkställa utredning, om och i vad mån läkare måtte såsom straffpåföljd eller av annan orsak kunna för längre eller kortare tid fräntagas rätten att utöva läkarverksamhet, samt därefter till riksdagen inkomma med det förslag, vartill denna utredning kunde föranleda. I skrivelsen anfördes bland annat, att förhållanden kunde inträffa, då en befogenhet att fräntaga läkare rättigheten att utöva läkarverksamhet vore av behovet påkallad, men att staten icke förbehållit sig någon sådan rätt. Att gällande bestämmelser beträffande den kontroll, medicinalstyrelsen skulle utöva över vederbörande läkare, och de åtgärder, styrelsen ägde vidtaga för att läkare skulle ställa sig gällande författningar eller av styrelsen meddelade föreskrifter till efterrättelse, icke vore tillfyllestgörande, vore otvivelaktigt. Icke ens bestämmelser därom, att, om en läkare gör sig skyldig till förnyade försummelse eller till fel av svårare beskaffenhet, medicinalstyrelsen skulle äga att för åtals anställande anmäla honom hos justitiekanslersämbetet eller Kungl. Maj:ts befallningshavande, hade visat sig tillräckliga. Att något måste göras för att verksammare, än som för närvarande vore möjligt, motverka fel och försummelse vid utövande av läkarens yrke, syntes riksdagen vara uppenbart och framginge även av en del tilldragelser under senaste åren.

I skrivelse den 7 oktober 1910 anhöll allmänna svenska läkarföreningen, efter uppdrag av 14:de allmänna svenska läkarmötet i Linköping 1910, att åtgärder måtte vidtagas för skärpandet av gällande lagbestämmelser angående kvacksalveriet. Till stöd härför anfördes följande:

Allmänna
svenska läkar-
föreningens
skrivelse den
7 oktober
1910.

»De uppgifter, som åligga läkekonstens och hygienens utövare, bliva, i den mån samhällsutvecklingen fortskrider, allt större och mera svårlösta, varför också fordringarna på läkarens kunskaper och praktiska duglighet under årens lopp mer och mer skärpts.

Mångåriga, trängna studier vid högskolor och kliniker krävas för att vinna kompetens till läkaryrkets utövande och efter vunnen legitimation måste läkaren,

om han skall kunna fylla sitt värv, med hänsyn till den medicinska vetenskapens hastiga utveckling i våra dagar genom fortsatta studier fullfölja sin utbildning.

Under sådana förhållanden torde ingen kunna undra på, om läkarna känna sig smärtsamt berörda av att personer, i saknad av de mest elementära kunskaper i medicin, tillåtas att angiva sig som i läkekonsten kunniga och att utöva sina i regel fullkomligt verkningslösa kurer till lättrogna medmänniskors skada och till förfång för det intensiva arbete, som i våra dagar nedlägges på hälso- och sjukvårdens förbättrande. An mera nedslående är det, när man konstaterar, hur den illegitima läkeverksamheten tydligen är på väg att med stark fart ytterligare breda ut sig i vårt land. Tusentals personer sysselsätta sig för närvarande med kvacksalveri och antalet ökas år från år.

Huru det kommer sig, att allmänheten så beredvilligt skänker de olika slags undergörare, som utöva kvacksalveri, sitt förtroende, torde vara ett allför invecklat spörsmål att nu inlåta sig på. Suggestionen och den benägenhet för mysticism, som hos allmänheten gör sig gällande i medicinska frågor, spela här säkerligen en stor roll. Måhända har även lagstiftarnas hittills visade likgiltighet gent emot kvacksalveriet en viss skuld härutinnan.

Kvacksalveriet hotar emellertid nu att taga en sådan överhand, att det bör stå klart för en och var, som inser den skada detsamma medför, att något måste göras för att hämma denna läkarverksamhets ytterligare utbredning. Nödvändigheten härav har även börjat beaktas utom läkarnas krets, vilket bland annat framgår av den underdåniga framställning i ämnet, som av ett antal representativa personer inom Blekinge län förlidet år gjordes hos Kungl. Maj:t.

Förhållandena inom detta län synas visserligen vara svårare än inom landet i sin helhet, men åtskilliga andra orter finnas dock, där kvacksalveriet bedrivs fullt ut lika omfattande som i Blekinge. Tjänsteläkarnas rapporter, lokala läkarföreningarnas förhandlingar och tidningarnas annonsavdelningar lämna icke tvivel om kvacksalveriets oerhörda utbredning inom hela vårt land, och synas utsikterna till att begränsa detsamma och till att minska de faror, som genom detsamma hota icke blott enskilda individer utan samhället i sin helhet, ytterst ringa, därest icke i berörda avseenden några åtgärder vidtagas från statsmakternas sida.

Inom riksdagen hava heller icke röster saknats för en skärpning av lagbestämmelserna gent emot det överhandtagande kvacksalveriet. Redan åren 1895 och 1896 väcktes således motioner, som avsågo att framkalla en lagstiftning gent emot illegitimt utövande av medicinsk verksamhet, vilka förslag av första kammaren bifollos. Frågan strandade emellertid då på andra kammarens motstånd.

Sedan dess hava, om man undantager enstaka åtal vid domstol i några alltför påtagliga fall, kvacksalvarna landet runt fått fullkomligt ostörda fortsätta utövandet av sin även efter nu gällande föreskrifter lagstridiga hantering, och myndigheter och representationer hava därvid förhållit sig passiva. Endast inom läkarföreningarna hava diskussioner om vad som kunde och borde åtgöras för att få lagbestämmelserna mot kvacksalveriet effektiva fortsatt.

Bland läkare rådde länge en viss tvekan, huruvida det vore lämpligt att från deras sida något initiativ toges i denna för dem kanske något grannliga fråga, då de skulle kunna betraktas som partiska i saken och fördenskull obehöriga att yttra sig. Man befarade, att frågan genom deras ingripande ej skulle vinna det beaktande, den förtjänar.

Avgörande för gången av ärendets behandling inom läkarkåren blev dock de allt oftare och oftare förekommande otvetydiga och bevisliga skador med

hänsyn till den allmänna hälsovården, som av kvacksalvare åstadkommits. Ej få äro de fall, då kvacksalvare åtagit sig behandling av personer med smittsamma sjukdomar och, genom att underlåta vidtagande av några som helst försiktighetsmått, förorsakat sjukdomens spridning. I detta hänseende har läkarkåren, huru dess åtgärder än må bedömas, ansett sin plikt ovillkorligen bjuda att göra vad som göras kan för att åtminstone få till stånd en förbättrad och tidsenlig lagstiftning i fråga om obehörigt utövande av läkeverksamhet, på det att icke den allmänna hälsovårdens strävanden måtte motarbetas och människoliv äventyras genom medicinskt okunniga och samvetslösa yrkesutövares verksamhet.»

Ytterligare skrifter rörande kvacksalveriet hava inkommit. Bland dessa må särskilt nämnas en av 475 invånare i Kronobergs län under-tecknad anhållan om erforderliga åtgärder mot kvacksalveriet. I skrivel-sen framhålles särskilt »vilka svårigheter som kunna uppkomma vid smittosamma sjukdomars bekämpande därigenom, att dylika oansvariga personer åtaga sig behandlingen av de sjuka, och varigenom icke blott människoliv kunna äventyras, utan även allvarliga faror för smittans större spridning kunna uppstå».

Ytterligare
skrifter.

Såväl över riksdagens ovannämnda skrivelse som över övriga fram-ställningar i ämnet har Kungl. Maj:tt anbefallt medicinalstyrelsen att av-giva utlåtande.

Medicinal-
styrelsens ut-
låtande den
11 november
1912.

I sitt den 11 november 1912 dagtecknade utlåtande redogör medicinalstyrelsen till en början för utländsk lagstiftning rörande lä-kares förlust av jus practicandi, vilken redogörelse torde såsom bilaga A få åtfölja detta protokoll. Därefter anför medicinalstyrelsen föl-jande:

»Lika med riksdagen är medicinalstyrelsen av den mening, att förhållanden kunna inträffa, då det vore befogat att främtaga en läkare hans rätt att utöva läkarverksamhet. I första rummet vore detta fallet, om en läkare för brott dömts förlustig medborgerligt förtroende. Att en sådan person skall få taga befattning med till exempel sjukdomsfall, där enligt gällande författningar sär-skilda, för samhällets skyddande mot smittas spridning påbjudna åtgärder be-höva vidtagas, är onekligen otillfredsställande, även om den sjuke själv eller hans anhöriga anse sig kunna skänka förtroende åt den dömda läkaren. Läkar-betyg, som skola företes för myndigheter, lära visserligen icke kunna godkännas, om de förskriva sig från en person utan medborgerligt förtroende; men inga läkarbetyg alls borde av honom kunna utgivas. Ej heller borde dödsattester, som ingå i primäruppgifterna till rikets befolkningsstatistik, få utfärdas av en såsom medborgare diskvalificerad läkare, och så vidare.

Medicinalstyrelsen veterligt har det, åtminstone på senare tider, icke mera än i ett fall förekommit. att en läkare i vårt land dömts förlustig medborgerligt förtroende. Men i detta fall väckte mannens återtagande av läkarverksamheten

omedelbart efter utståndet frihetsstraff, men under den tid han fortfarande var i saknad av god frejd, mycken förargelse och oro bland känsligare medborgare och kanske alldeles särskilt inom läkarkåren. Ett upprepande av något sådant borde i alla händelser, så vitt sig göra låter, förekommas. För lika lång tid, som vanfrejden räcker, det må vara för livstiden eller för viss tid, borde således, enligt medicinalstyrelsens mening, en till förlust av medborgerligt förtroende dömd läkare även i domen förklaras berövad sin *jus practicandi*.

I riksdagens skrivelse framställes särskilt kravet, att en brottslig läkare förhindras att upprepa fel, för vilka han dömts till straff och vartill just läkarens yrke kan giva tillfälle. Även härutinnan biträder medicinalstyrelsen den i riksdagsskrivelsen uttalade meningen och får om sättet för kravets realiserande i underdånighet anföra följande.

Enligt strafflagen (kap. 18 § 6) är sedlighetsbrott av sjukhusläkare mot å sjukhuset intagen kvinnsperson belagt med straffarbete från $\frac{1}{2}$ till 4 år eller fängelse. För övrigt återfinnes i vår lag inga särskilt för läkare bestämda straff i sådana fall, som riksdagen avser. Men i den ovan refererade utländska lagstiftningen på detta område finner man flerstädes föreskrifter, som frångå läkare rätten att vidare utöva medicinsk verksamhet, om han begått sådant brott att fara för förbrytelsens upprepande anses föreligga, och företrädesvis efter våldtäkt mot egen patient eller efter fosterfördrivning. Sistnämnda brott, jämte det i strafflagen redan upptagna, lira också vara de, som här äro att beakta.

En läkare, som läte sådana brott komma sig till last, vore uppenbarligen en samhällsvadlig person, ej blott om han hade sin verksamhet på ett sjukhus, utan även i vanlig läkarpraxis. Det vore därför utan tvivel i sin ordning, att han så vitt möjligt oskadliggjordes, och detta torde knappast kunna på ett tillfredsställande sätt ske med mindre han helt och hållet berövades rätten att vidare utöva medicinsk praktik.

I fråga om barnmorska, som dömts till straffarbete eller svårare straff, innehåller nådiga reglementet den 3 september 1909, att hon skall av medicinalstyrelsen förklaras för alltid förlustig rättigheten att utöva barnmorskeyrket, därest icke omständigheterna äro mildrande, i vilket fall sådan förlust må sättas allenast för viss tid. Prövningen av tilläggsstraffets långvarighet har härvid lagts i styrelsens hand. Här är det emellertid fråga om brott av allehanda art. Har brottet bestått i fosterfördrivning, torde påföljden undantagslöst blivit förlust för alltid av rätten att utöva yrket. Detsamma måste ock, enligt medicinalstyrelsens åsikt, bliva händelsen, om läkare förvunnits till något av de här ovan angivna brotten. Någon annan prövning än domstolens synes därför icke böra ifrågakomma, och hemställer styrelsen, att förlusten av *jus practicandi* genom domstols utslag må få såsom tilläggsstraff fogas till eljest i lagen för dylika brott stadgade straff.

Då dom fällts i mål av här behandlade slag mot läkare, borde medicinalstyrelsen av allmänna åklagaren därom ofördröjligen underrättas för den brottsliges avförande ur läkarmatrikeln.»

Sedan medicinalstyrelsen därefter omnämnt de till styrelsen remitterade eller omedelbart ingivna framställningarna rörande kvacksalveriet, fortsätter styrelsen:

»Här må endast rörande kvacksalveriets omfattning i riket antecknas, att i vederbörande tjänsteläkares årsrapporter för år 1911 upptagits namn eller annan beteckning för sammanlagt omkring 150 personer, som enligt vad känt är sysselsätta sig med läkarverksamhet utan att vara därtill berättigade. Härvid saknas dock uppgift beträffande antalet sådana yrkesutövare i Stockholm och Göteborg.

I ett stort antal av årsberättelserna finnas å rubriken »kvacksalvare» uttryck såsom: »inga mera anlitade», »inga bofasta», »inga av större betydelse» och dylikt. I andra finnas mera obestämda uttryck såsom »en i varje socken», »distriktet besökes ibland av homöopater och ögondiagnostiker», »homöopati i stor utsträckning», och så vidare.

I anslutning till sina här ovan gjorda uttalanden om åtgärder mot läkare i vissa fall, får medicinalstyrelsen — efter förestående redogörelse för de föreliggande framställningarna i den så kallade kvacksalverifrågan — nu till en början erinra, att ingen torde hava större förutsättningar att bliva en farlig kvacksalvare än just en person, brännmärkt för brottslig handling och berövad förut innehavd rätt att såsom auktoriserad läkare utöva läkarverksamhet. Det riksdagens andra kammares tillfälliga utskott, som år 1907 yttrade sig över ovan omnämnda motion, antager, att blotta kännedomen om det straff, vartill en brottslig läkare blivit dömd, skulle beröva honom allmänhetens förtroende, så att vidare åtgärder mot honom icke skulle behövas. Erfarenheten har emellertid, såsom allmänt känt är, jävat detta antagande. För sin del är medicinalstyrelsen också övertygad, att förbud att utöva läkarverksamheten för en medicine licentiat av den underhålliga moral, att han beginge de svåra brott, som här ovan berörts, med nu gällande föräldrade bestämmelser mot kvacksalveri, skulle bliva så gott som utan verkan. Vill man därför effektivt förhindra en brottslig läkare från att fortfarande utöva sitt yrke, måste åtminstone för vissa fall i hög grad skärpta straff införas mot olagligt utövande av läkarverksamhet.

Här ovan har framhållits olägenheten av att låta en läkare utan god frejd leda behandlingen av akuta smittosamma sjukdomar. Verksam påföljd särskilt för obehörig befattning med detta slag av sjukdomar synes medicinalstyrelsen därför med nödvändighet böra stadgas. Men att fastställa ett straff för en f. d. läkare, som dock besitter de för själva behandlingen nödiga kunskaperna, lär icke kunna ifrågakomma, utan att samma straff för samma förseelse drabbar den mer eller mindre okunnige kvacksalvaren, som endast av vinstbegär ointetgör samhällets strävan att skydda sig mot sjukdomssmittas spridning, i synnerhet som av de nyss uppräknade framställningarna om skärpta straff för kvacksalveri framgår, att en av de allvarligaste olägenheterna av samvetslösa kvacksalvares verksamhet är, att dessa personer genom att åtaga sig behandlingen av smittosamt sjuka förhindra tillämpning i tid av mot smittas spridning givna föreskrifter, så att dyrbara anordningar av kommunerna med epidemisjukhus och epidemisköterskor bliva förgäves. Förseelsen kan måhända anses mindre, då kvacksalvaren handlar i okunnighet om sjukdomens art, än då han mot bättre vetande erbjuder sin tjänst. Men för det allmänna är hans verksamhet i båda fallen lika betänklig. Och det måste väl antagas, att yrkeskvacksalvaren i regel har tillräcklig vana att se sjuka för att kunna inse, när smittofara föreligger. Något undseende bör därför icke heller visas honom.

Med hänsyn således ej mindre till vikten av att få ett givet förbud för läkare att vidare utöva medicinsk praktik effektivt, än även till faran av samvetslöst kvacksalveri speciellt på detta område hemställer medicinalstyrelsen om ett

mycket högt bötesstraff för en var, som, utan att vara läkare eller med trotsande av i domstolsutslag givet förbud att verka såsom läkare, mot betalning åtager sig vården av sjuka i sådana sjukdomar, mot vilka i allmänna författningar bestämmelser givits i syfte att *hindra sjukdomssmittas spridning*. Böterna synas styrelsen böra bestämmas så, att de verkligen avskräcka från brott. För en fartygsbefälhavare, vilken bryter mot bestämmelserna i nådiga förordningen angående åtgärder mot kolerans och pestens införande i riket, äro böterna satta till 10—1,000 kronor. Om denna summa anses för hög för nu ifrågavarande ändamål, så torde bötesbeloppet dock såsom maximum ej böra understiga 500 kronor.

Men det gives också vissa andra sjukdomar, vilkas behandling av moraliskt underhaltiga eller okunniga personer i synnerhet borde förhindras. Hit höra framför allt de *smittosamma könssjukdomarna*. Därav angripna personer vända sig ej sällan med förkärlek till andra än de auktoriserade läkarna. Det är också väl bekant, både att de sjuka sålunda själva ådraga sig ökat eller förlängt lidande och att faran för smittas meddelande åt andra genom underlåten isoleering av de sjuka, genom brist på sakkunnig upplysning om sjukdomens sätt att spridas, eller genom den sjukens oriktiga vård betydligt växer, ett förhållande, som även framhålles av den av Kungl. Maj:t förordnade så kallade reglementeringskommittén. Goda skäl finnas således att stadga samma straff för obehöriga personer att taga befattning med veneriskt sjuka som med sjuka i andra smittosamma sjukdomar.

Till de sjukdomar, med vilkas behandling kvacksalvare göra största skadan, äro också *kräfts sjukdomarna* att räkna. Kvacksalvare utlova i regel bot även för dessa sjukdomar och torde därför i mycket talrika fall vara skulden till, att den tid försittes, inom vilken kirurgisk behandling — den enda, som enligt vetenskapens nuvarande ståndpunkt stundom kan giva hjälp — ännu kan med utsikt till framgång anlitas. För obehörig befattning även med hit hänförliga sjukdomar föreslår medicinalstyrelsen således det betydligt förhöjda bötesstraffet.

Icke mindre betänkligt än att låta obehörig läkare eller kvacksalvare behandla nu nämnda slag av sjukdomar skulle det vara, om sådana personer kunde företaga läkarbehandling på bedövad eller i hypnotiskt tillstånd bragt patient. De brott, efter vilka en läkare av medicinalstyrelsen ansetts böra fråntagas jus *practicandi*, äro alldeles särskilt sådana, att det tydligen vore nödvändigt att strängt bestraffa ett trotsande av förbudet ända därhän, att han på sjuka använde bedövningsmedel. Ett dylikt tilltag av en kvacksalvare vore påtagligen av samma och andra skäl i hög grad vådligt och bör därför på samma sätt beläggas med verksamt straff. Ett förslag i sådan riktning föreligger för närvarande för tyska riksdagen. Emellertid kunde det invändas, att säkra fall hos oss icke äro bekanta, då kvacksalvare beträffs med dylikt tilltag och att sådana personer icke kunna från apotek förskaffa sig bedövningsmedel. I förra hänseendet torde dock antagandet, att kvacksalvare kan företaga sig något dylikt, icke ligga mera avlägset än farhågan, att en läkare skulle kunna beträdas med till exempel fosterfördrivning. I senare avseendet åter måste det erinras, att svårigheten för kvacksalvare att erhålla bedövningsmedel i dessa tider torde vara mycket ringa. Då några legitimerade läkare här i landet, såsom bekant, ingått så nära förbindelse med läkarkonsten obehörigen utövande så kallade homöopater, att en läkare offentligen kallat homöopatens sin »kompanjon», sin »lärare»

och så vidare eller att läkare blivit av sådana personer ekonomiskt mer eller mindre beroende, lärer nämligen vad som tilläventyrs finnes i läkarens förråd icke vara svåråtkomligt för kompanjonen, om denne vill därav begagna sig.

Riksdagen har visat sig obenägen för skärpta bestämmelser mot kvacksalveri, emedan det ansetts »vara omöjligt att få denna bestämmelse så avfattad, att den icke komme att drabba även den lekmannaverksamhet, som med ostridig framgång utövas, särskilt på orter, där läkare saknas, och som därför måste anses icke blott tillätlig utan till och med lofvärd». På de här ovan berörda områdena torde denna riksdagens farhåga knappast äga någon tillämpning, framför allt om det uttryckligen stadgades, att blott den obehöriga sjukbehandling, som utföres mot betalning, vore föremål för straff.

Icke heller torde i riksdagens hållning något hinder böra anses ligga för effektiv bestraffning av sådana kvacksalvaråtgärder, som innebära verkligt bedrägeri, såsom medvetet osanna uppgifter i annonser om botade fall, mottagna tacksamhetsbrev och dylikt, begagnande av obehörig titel såsom »doktor», »badläkare», »homöopatisk läkare», »f. d. sjukhusläkare» (medicine kandidat, som någon gång tjänstgjort på ett sjukhus), »specialist» med flera. Den lekmannaverksamhet, som riksdagens citerade utskott velat i viss mån skydda, torde icke heller vara att anträffa bland »homöopater», som kringresa från trakt till trakt och långt i förväg förkunna sin ankomst och lova bot åt sjuka, som anlita dem.

Även för detta slags överträdelser av bestämmelserna mot obehörig läkarverksamhet har medicinalstyrelsen därför ansett sig böra föreslå skärpta straffbestämmelser, om ock lägre än i förut avhandlade fall.

För det vanliga, såsom mindre farligt ansedda kvacksalveriet, vilket emellertid allt hitintills varit i vårt land förbjudet, torde man kunna åtnöjas med straffbestämmelser, endast då det utövas yrkesmässigt eller mot betalning.

Straffet har hittills bestått i böter av 12 kronor 50 öre, som vid itererat brott fördubblas. Bötesstraffet synes böra bibehållas, men i stället för fördubblingen föreslår styrelsen en latitud i fråga om bötesbeloppet från 5 till 100 kronor, på det att domaren må kunna lämpa straffet efter förseelsens beskaffenhet. Det lägsta straffet skulle sålunda bliva till och med lägre än det på 1600-talet bestämda och ännu gällande, men ett oförsyntare kvacksalveri skulle å andra sidan kunna bestraffas med mera avsevärda böter. Härförutom skulle bestämt icke en sin läkarbefogenhet berövad f. d. legitimerad läkare, som man ju icke kunde främtaga hans medicinska kunskaper, kunna hindras från att såsom kvacksalvare fortsätta sin praktik.

Läkarens plikter i och utom tjänstutövning äro normerade genom Kungl. Maj:ts nädiga läkarinstruktion den 30 december 1911. Däri ingå dock inga förbud i den riktning, som här ovan föreslagits. Icke heller synas sådana lämpligen kunna inrymmas i läkarinstruktionen, utan torde en särskild lag böra stiftas, varigenom själva befogenheten till läarkonstens utövning bestämmes och straff för överträdelse av lagens bud fastställas. Läkarinstruktionen innehåller dock i sin § 55 den viktiga grundsats, på vilken de svenska läkarnas jus practi-candi vilar, nämligen: *den, som arlagt medicinsk licentiatexamen, är därigenom behörig såsom läkare, men utan denna examen äger ingen obetingat sådan behörighet.* Denna grundsats jämte tillhörande kompletterande bestämmelser om rätt för Kungl. Maj:t att meddela dispens från fordringen på svensk läkarexamen ävensom för behöriga myndigheter att temporärt bekläda läkarkandidater med samma befogenhet som utexaminerade läkare, synes medicinalstyrelsen såsom ett grund-

läggande stadgande böra överflyttas från läkarinstruktionen till den nya lagen. Därtill kunde då lämpligen sluta sig ovan såsom önskvärda och behöfliga avhandlade lagbud för de fall, då jus practicandi bör läkare fräntagas ävensom straffbestämmelser för trotsande av på grund därav fällda domar. I flera viktiga punkter måste, då straffet för sådant trots sammanfaller med straff, som enligt medicinalstyrelsens åsikt böra drabba personer, som, utan att någonsin hava erhållit legitimation såsom läkare, till stor skada, olägenhet eller föregelse befatta sig med yrkesmässigt utövande av läkarkonsten. Även det av ålder befintliga förbudet mot kvacksalveri kunde, lämpligen moderniserat, jämte tillhörande straffbestämmelse få plats i samma lag.

Riksdagens ovanberörda skrivelse avser emellertid icke allenast åvägbringande av bestämmelser, som möjliggöra, att läkare såsom straffpåföljd efter begånget brott fräntages rätten att praktisera bland allmänheten, utan har även till syfte att få utrett, om jus practicandi kunde fräntagas läkare »av annan orsak» än brottslig handling. Av motionen nr 108 i andra kammaren vid 1907 års riksdag framgår, att man härvid egentligen tänkt på läkare, som träffats av *sinnessjukdom* och på grund därav vore farlig för sitt klientel. Motionären anför exempel, som dock äro för medicinalstyrelsen okända. Men onekligen kunna fall tänkas, då en sinnessjuk läkare kunde bliva till stor fara. Det måste likväl ihågkommas, såsom även motionären antyder, att man i sådana fall har att göra med en *sjuk* människa och att ställningen således är en väsentligen annan, än då samhället bör skyddas för en brottslig individ.

Nådiga stadgan angående sinnessjuka den 14 juni 1901, 65 § lyder: »Visar någon tecken till sinnessjukdom, åligger hans målsman eller närmaste omgivning eller, där dessa sin plikt åsidosätta, ordföranden i kommunal- eller hälsovårdsnämnd eller ock polismyndigheten i orten, där den sjuke då vistas, att föranstalta, att den sjukas tillstånd ofördröjligen varder av läkare undersökt samt de vidare åtgärder skyndsamt vidtagna, som må erfordras för beredande av ändamålsenlig vård åt den sjuke.» Detta gäller naturligtvis för en sinnessjuk läkare lika väl som för varje annan sinnessjuk person, och den här anvisade proceduren för en samhällsvadlig persons omhändertagande torde vara den snabbast verkande, som kan åstadkommas. Men den utesluter icke, att olycka kan av den sjuke anstiftas, och detta torde icke heller kunna förekommas genom lagstiftning.

Emellertid är det uppenbart, att en fortfarande sinnessjuk läkare, då hans omgivning icke därom drager försorg, på administrativ väg bör förhindras att utöva sådan yrkesverksamhet, att allvarsam fara därav kan uppkomma. Detta mål synes medicinalstyrelsen kunna vinnas på det sätt, att, om sjukdomen bliver bestående, han uteslutes ur förteckningen över dem, som äro till läkar-, veterinär- eller tandläkarkonstens utövande inom riket berättigade, och sålunda berövas möjligheten att från apotek förskriva häftigt verkande eller giftiga läkemedel. Innan saken kommer så långt, torde medicinalstyrelsen genom meddelanden till det eller de apotek, som kunna antagas bliva anlitade för expedition av den sjukas ordinationer, kunna förekomma bestående olägenheter.

Styrelsen hemställer således om följande tillägg till Kungl. Maj:ts förnyade nådiga instruktion för medicinalstyrelsen den 31 december 1900, 17 § 1 mom. (= 10 § 1 mom. i särskilda kommitterades förslag till ny instruktion, intaget i deras tryckta betänkande av den 15 november 1909):

Har det tillförlitligen utrönt, att en läkare, veterinär eller tandläkare lider av kronisk sinnessjukdom eller eljest av sådan rubbning i själsförmögenheterna, att han uppenbarligen är ur stånd att för framtiden nöjaktigt utöva sin konst, skall medicinalstyrelsen utsluta honom ur sagda förteckning, däri han icke må åter införas, förr än han med tillförlitligt läkarintyg styrkt, att han återunnit sin hälsa. I fall, då sinnessjuk läkare, veterinär eller tandläkare ännu icke kunnat ur matrikeln utslutas, äger medicinalstyrelsen att genom meddelande till apoteken inom den sjukets verkningskrets förhindra expedition av hans ordinationer.»

Slutligen föreslog medicinalstyrelsen i sitt utlåtande, att en lag om läkarkonstens utövning måtte utfärdas på grundvalen av ett av styrelsen utarbetat utkast, vilket såsom bilaga C torde få bifogas detta protokoll.

Ärendet undergick därefter en förberedande bearbetning inom civildepartementet, varvid uppmärksamheten särskilt riktades mot frågan om ny lagstiftning rörande kvacksalveri. Sedan två alternativa lagförslag i denna fråga blivit utarbetade, vilka förslag torde få såsom bilaga D fogas till detta protokoll, blev tillfälle lämnat allmänna svenska läkarföreningen att avgiva utlåtande såväl över medicinalstyrelsens som över nyssnämnda två lagförslag. I sitt den 16 mars 1913 dagtecknade utlåtande behandlade föreningen i en första avdelning lagförslagen, i vad de rörde kvacksalveriet, och i en senare medicinalstyrelsens förslag till bestämmelser angående mistning av rätten att utöva läkarkonsten. Utlåtandet torde i väsentliga delar få som bilaga E fogas till detta protokoll.

Två inom departementet utarbetade alternativa förslag jämte allmänna svenska läkarföreningens utlåtande däröver och över medicinalstyrelsens förslag.

Ytterligare några skrifter rörande kvacksalveriet hava därefter inkommit. Bland dem må särskilt nämnas en av ett antal invånare i Stockholm undertecknad anhållan om en fullt opartisk utredning av den homöopatiska läkemetodens verkliga värde och nytta för samhället.

Ytterligare skrifter.

Om mistning av behörighet att utöva läkarkonsten.

Förutsättningarna för behörighet att utöva läkarkonsten angivas för närvarande i läkarinstruktionen den 30 december 1911, § 55. Frånsett vissa undantagsstadganden är huvudregeln den, att sådan behörighet tillkommer den, som inom riket avlagt medicine licentiatexamen. I instruktionen för medicinalstyrelsen den 31 december 1900, § 17, stadgades, att envar, som vore behörig att inom riket utöva läkarkonsten, borde med företeende av vederbörliga betyg anmäla sig hos styrelsen för

Gällande bestämmelser.

att erhålla legitimationsbevis och bliva i styrelsens matrikel över alla behörigen legitimerade läkare inskriven. Uraktlåtenhet att göra dylik anmälan utgjorde emellertid icke något hinder att utöva läkarkonsten. Behörighet härtill vanns redan genom avläggande av nämnda examen, och legitimationen hade sålunda i detta hänseende ingen särskild rättslig betydelse; den var endast en ordningsåtgärd.

Härutinnan har den nya instruktionen för medicinalstyrelsen den 17 december 1914 icke medfört någon förändring.

Som i riksdagens skrivelse nämnes, har staten icke förbehållit sig rätt att framtaga en läkare denna behörighet. Han må göra sig skyldig till ett än så groft brott, hans fullkomliga oduglighet må bliva än så uppenbar, rätten att utöva läkarkonsten kan dock ej berövas honom. Innehar han läkarbefattning, kan han naturligtvis skiljas från denna enligt de för dylika ämbets- eller tjänstemän gällande regler, d. v. s. i vanliga fall på grund av brott, som enligt 25 kap. strafflagen straffas med suspension eller avsättning, och i vissa fall måhända i disciplinär väg. Men hans behörighet att utöva läkarkonsten blir därav fullkomligt oberörd.

Behovet av
nya bestämmelser.

Av vad som förekommit i detta ärende framgår med synnerlig styrka, att detta tillstånd icke är betryggande. En dess bättre icke rik, men dock övertygande erfarenhet torde hava till fullo ådagalagt, att här föreligger en brist, som bör botas. Allmänheten måste skyddas mot läkare, som visat sig ovärdiga det förtroende, en läkare bör åtnjuta, eller oförmögna att på tillfredsställande sätt utöva sin konst.

Huvud-
grunderna
för nya be-
stämmelser.

Uppgiften är sålunda att bereda samhällsmedlemmarna skydd mot läkare, vilkas verksamhet måste anses medföra våda. Och detta skydd synes lämpligast hos oss liksom annorstädes kunna skapas därigenom, att dessa läkare berövas rätten att utöva läkarkonsten. Ett liknande medel användes ju, som bekant, redan i ett flertal motsvarande fall för att skydda allmänheten mot vissa farliga yrkesutövare.

Fattas uppgiften med ifrågavarande åtgärd så som nyss nämnts, torde den omfattning, vari den skall tillgripas, också vara given. Den skall användas, så snart den erfordras för att uppnå det avsedda syftet, men icke eljest. Särskilt bör den icke brukas som ett straff i hävdvunnen mening.

Redan härav framgår, att den lösning, medicinalstyrelsen föreslagit, icke är fullt tillfredsställande. Enligt styrelsens förslag skulle läkare, som dömes förlustig medborgerligt förtroende, tillika alltid av domstolen dömas förlustig rätten att utöva läkarkonsten under vanfrestiden. Dess-

utom skulle läkare, som dömes till straff för otukt med kvinna, som är intagen å sjukhus, eller för våldtäkt mot kvinna, vilken han som läkare behandlar, eller för fosterfördrivning, likaledes av domstolen dömas förlustig sin nämnda behörighet för alltid. Slutligen skulle läkare, som av sinnessjukdom bleve urståndsatt att utöva sin konst, enligt styrelsens förslag uteslutas ur den av styrelsen förda förteckningen å legitimerade läkare och därmed berövas möjligheten att från apotek förskriva häftigt verkande eller giftiga läkemedel.

I detta förslag ligger en svaghet redan däri, att i sistnämnda fall skyddet mot den sinnessjuka läkaren bleve ganska ineffektivt, enär han visserligen skulle underkastas inskränkning i möjligheten att från apotek förskriva läkemedel men alltjämt förbliva berättigad att utöva läkarkonsten och därvid föreskriva botemedel av alla andra slag än de nyss nämnda. Även om jag frånser denna svaghet, synes dock enligt min mening förslaget knappt kunna läggas till grund för en författning i ämnet. Det är nämligen både för omfattande och för snävt. Det medför, å ena sidan, förlust av behörigheten i fall, där en sådan förlust ej är nödvändig, det träffar, å andra sidan, icke fall, som böra träffas.

Förslaget synes mig sålunda gå för långt, då det till varje vanfrejdsstraff såsom ovillkorlig följd knyter ifrågavarande förlust, oberoende av om det brott, som medfört vanfrejdsstraffet, förövats vid utövning av läkarkonsten. Är så icke fallet, kan det väl inträffa, att läkaren genom brottet icke ådagalagt sådan ovärdighet eller oförmåga att utöva läkarkonsten, att honom ovillkorligen bör betagas denna ofta enda möjlighet att efter utståndet frihetsstraff försörja sig och återgå till ett laglydigt liv. Härtill kommer, att utredning för närvarande pågår om borttagande ur lagstiftningen av vanfrejdsstraffet, och det synes knappast tillrädligt att under sådana förhållanden öka den rättsliga betydelsen av detta straff.

Medicinalstyrelsens förslag går, å andra sidan, icke tillräckligt långt. Det utesluter sålunda möjligheten att fråntaga en läkare hans behörighet i sådana fall, där han visat sin oförmåga på så oförtydbart sätt, att han till exempel upprepade gånger blivit dömd till straff därför, att han vid läkarkonstens utövning varit vållande till annans död eller kroppsskada. Med straff för sådant brott är nämligen vanfrejdsstraffet icke förenad, men dylika fall torde det oaktat icke böra lämnas obeaktade.

Av vad jag nu anfört framgår, att förevarande fråga icke vinner en tillfredsställande lösning, om förlusten av behörigheten att utöva läkarkonsten knytes som obligatorisk påföljd till vissa brott. En prövning av omständigheterna i varje särskilt fall måste äga rum för att syftet rätt skall nås. Att utgångspunkten för prövningen i regel blir ett brott,

är därför icke uteslutet. Frånsett de fall, då läkare blivit sinnessjuk, torde nämligen icke föreligga något behov att, jämväl då anknytning till ett förövat brott icke kan ske, äga möjlighet att frångå läkaren hans behörighet. Det låter också bäst förena sig med nödig hänsyn till läkarnas egen rättssäkerhet, om de med nyss antydda undantag icke hotas med förlust av behörigheten i andra fall än då de förövat brott.

Det författningsförslag, som jag nu kommer att framlägga, står i överensstämmelse med de anförda synpunkterna. Läkare skall kunna för viss tid eller för alltid frångå sin behörighet, om han genom brott, förövat vid utövningen av läkarkonsten, visat sig ovärdig eller oförmögen att utöva sin konst, varvid dock endast grövre brott eller sådana mindre brott, som äga särskild betydelse för hans verksamhet som läkare, skola få beaktas. Har han blivit dömd till straffarbete, synes ingen tvekan kunna föreligga därom, att möjlighet bör öppnas att frångå honom behörigheten. Men även om endast fängelse följt, kan brottet vara av den beskaffenheten, att ett ingripande mot läkaren är påkallat. Detta gäller sålunda om vållande till en patients död eller kroppsskada, om uppsåtlig misshandel, varå följt mindre lyte eller kroppsfel eller lindrigare sjukdom, samt om utsättande av sjuklig person, som läkaren har under sin vård. Ett brott, som givetvis också bör hänföras hit, är annans inspärrande, som omtalas i 15 kap. 9 § strafflagen. Läkarverksamheten erbjuder, som bekant, särskilda möjligheter att föröva ett dylikt brott, och har en läkare gjort sig skyldig därtill, bör han tydligen, även om endast fängelse följt, kunna berövas rätten att fortsätta sin verksamhet. Våldtäktsförsök och otukt med patient, som i 18 kap. 6 § strafflagen omtalas, äro likaledes brott, som böra upptagas i detta sammanhang. I anslutning till allmänna svenska läkarföreningens framställning har också delaktighet i straffbart kvacksalveri ansetts böra kunna leda till förlust för läkaren av behörigheten. Dylik delaktighet kan nämligen otvivelaktigt förekomma i sådana former, att läkaren är ovärdig att vara behörig utöva läkarkonsten. Slutligen synes det förhållandet, att innehavaren av en civil eller militär läkarbefattning, i vilken han står under ämbetsmannansvar, så illa fyllt sina åligganden vid utövning av sin läkarkonst, att han gjort sig förfallen till avsättning från befattningen eller till suspension, utgöra anledning att taga under övervägande, huruvida ej även behörigheten till annan läkarpraktik bör frångåas honom. Återkallandet av legitimationen bör, efter förhållandena i det särskilda fallet, gälla för alltid eller för viss tid; begränsas återkallandet till viss tid, torde det ej böra kunna avse längre tid än tio år.

I nära samband med den ståndpunkt, man intar till nu berörda spörsmål, står frågan om den myndighet, åt vilken prövningen bör över-

lämnas. Enligt medicinalstyrelsens förslag skulle domstol avgöra frågan utom beträffande sinnessjukdom, då medicinalstyrelsen skulle besluta.

Om i varje särskilt fall skall prövas, huruvida läkaren visat sig ovärdig eller oförmögen att utöva läkarkonsten, synas de starkare skälen tala för att medicinalstyrelsen är den lämpligaste myndigheten. För en dylik prövning, som icke torde kunna företagas utan en ingående kändedom om läkarverksamheten och dess uppgifter, besitter den tydligen helt andra förutsättningar än domstolarna. Härtill kommer, att avgörande av frågan, huruvida läkare på grund av sinnessjukdom bör fräntagas behörigheten, måste läggas till medicinalstyrelsen, och att en förening hos samma myndighet av prövningen i samtliga fall måste innebära en vinst. Mot denna anordning torde icke med fog kunna invändas, att läkarens rättssäkerhet i väsentligt högre grad skulle tillgodoses med domstols handläggning. En otvivelaktigt fullgod garanti härutinnan kan alltid ernås genom att till regeringsrätten hänskjuta upptagandet och avgörandet av besvär över medicinalstyrelsens beslut. För min del tvekar jag sålunda icke att föreslå, att ifrågavarande ärenden överlämnas till medicinalstyrelsen.

Det är uppenbart, att medicinalstyrelsens befogenhet i fråga om skyddet mot sinnessjuka läkare icke lämpligen bör inskränka sig till vad styrelsen själv föreslagit. Jag har redan framhållit, att detta är otillräckligt. Medicinalstyrelsen måste äga befogenhet att fräntaga läkaren hans behörighet. Med en sådan anordning torde bäst överensstämman, att behörigheten att utöva läkarkonsten i allmänhet blir beroende av anmälan hos medicinalstyrelsen och icke inträder redan på grund av avlagd examen. Något annat än en formell ändring av gällande bestämmelser torde detta dock icke innebära.

Om läkarverksamhet av obehöriga.

I likhet med medicinalstyrelsen anser jag, att frågan om en bättre och tidsenligare reglering av påföljden för obehörigt utövande av läkarverksamhet icke i detta sammanhang bör lämnas åsido. De möjligheter att fräntaga en läkare hans behörighet att utöva läkarkonsten, vilka nu ifrågasätts, skulle i väsentlig grad bliva illusoriska, om läkaren det oaktat skulle kunna fortsätta sin läkarverksamhet utan annan risk än ådömandet av de nu gällande ringa böterna för kvacksalveri. Väl är det riktigt, att hans verksamhet i någon mån skulle bliva kringskuren genom förlusten av behörigheten, i det han ej skulle kunna utskriva legalt giltiga betyg och attester och ej heller kunna från apotek för-

Skäl för att upptaga jämväl denna fråga. Sammanhanget med nysberörda ämne.

skriva vissa läkemedel, men erfarenheten visar, att detta ej skulle hindra en omfattande läkarverksamhet. Medicinalstyrelsen har också framhållit, att man ej torde kunna vänta sig, att allmänhetens förtroende för en läkare, som förlorat sin behörighet, skulle i så hög grad minskas, att hans fortsatta verksamhet skulle bliva omöjlig. Det förtroende, som kommer vissa kvacksalvare av den mest tvivelaktiga beskaffenhet och med de mest misstänkta föregående till del, bestyrker denna medicinalstyrelsens farhåga. Det må slutligen också betonas, att läkare, som på grund av brott förlorat sin behörighet, helt säkert kunna åtminstone i många fall väntas använda så hänsynslösa metoder vid fortsättningen av sin verksamhet, att faran för allmänhetens bedragande bleve allvarlig.

Bör man sålunda som nödvändigt komplement till bestämmelserna om mistning av läkarbehörighet stadga effektivt straff för överträdelser, så bjuder en ofrånkomlig konsekvens, att obehörigt utövande av läkar-konsten effektivt bestraffas ej blott i dessa fall utan även då utövningen äger rum av personer, som aldrig därtill varit behöriga. Det vore en orimlighet att förbjuda en ovärdig eller oskicklig läkare att fortsätta sin verksamhet, men tillåta en person, som ej är läkare, att utan några inskränkningar utöva samma verksamhet.

Behovet av
ingripande
mot vissa for-
mer av kvack-
salveri.

För ett ingripande mot kvacksalveriet talar emellertid ej blott denna frågas oupplösliga sammanhang med den nyss berörda, utan också den omfattning, som kvacksalveriet fått under de sista åren, och de nya former, i vilka det börjar uppträda. Frågan om åtgärder mot kvacksalveriet är redan i och för sig en fråga av stor samhällelig betydelse.

För att belysa detta påstående vill jag i korthet redogöra för de rättsregler, som för närvarande beröra kvacksalveriet, samt därefter söka visa, vilket tillstånd på detta område som med dessa regler för närvarande är rådande.

Gällande be-
stämmelser.

Den nu gällande principen i fråga om behörighet att utöva läkar-konsten utgår från stadgandena i 1688 års medicinalordningar. Dessa sammanhänge med de särskilda privilegier, som gavs det på initiativ av några euskilda läkare i Stockholm upprättade Collegium medicum. De första privilegierna konfirmerades 1680, och därvid förklarades bland annat, att Kungl. Maj:t hade beviljat upprättandet av kollegiet till »att afhielpa och betaga den oordning och missbruk», »som in arte medica och dess praxi är härtill ibland förövat» och »den skada och olägenhet, som med mångens fördärv till hälsa och till äventyrs livet med, av oförsiktighet kan förorsakas». Därför skulle läkarkonsten få utövas allenast av »probatiss och promotis medicis», medlemmar av kollegiet.

Och en kollegiets syndicus skulle hava »noga opseende in empiricos, agyrtas, circumferaneos, ariolatos», »eller flere dess like, som utan åtskillnad af något rätt betänckande eller wetskap ingifva dem siukom invärtes medicin, jämväl ock de, som lägga handen vid utvärtes kranckheter, hvilka hafva store och farlige accidenter med sig», »uppå dem alle skall bemälte Syndicus hafva inseende, så att de med Överståthållarens och Collegii medici autoritet dertill hållas, att de sig uti slike curer ej bruka låta; i vidrigt fall den, som dermed beträdes, böte första gången 50 daler silfvermynt, halfparten till Collegii medici fiscum och det övriga till de fattiga; beslås någon andre gången dermed, vare fallen till dubbelt och därjämte blifve exemplariter straffat.»

I något förändrad form och något annat sammanhang möta samma bestämmelser sedermera i de i denna del ännu gällande 1688 års medicinalordningar, punkterna 2 och 19.

Grundsatsen, att läkarkonstens utövning är förbehållen åt läkare, som på ett eller annat sätt blivit legitimerade, har allt ifrån denna tid levat kvar hos oss. Lämpad efter moderna krav återfinnes den nu i läkarinstruktionen den 30 december 1911, § 55. Bestämmelsen om straff för överträdelse av förbudet för obehöriga att utöva läkarkonsten har däremot icke undergått någon förändring sedan 1688. Straffet utgör sålunda nu böter 12 kronor 50 öre för första resan och 25 kronor för andra eller senare resor. Stadgandet, att kvacksalvaren dessutom vid återfall skulle bliva exemplariter straffad, vilket stadgande tydligen åsyftade kroppsstraff, av domaren utmätt för varje fall, är numera naturligtvis ur kraft.

Det är tydligt, att det nämnda bötesstraffet i följd av penningvärdets fall blivit så gott som fullständigt ineffektivt. Det vid en eller annan domstol gjorda försöket att öka effektiviteten genom att, om förseelsen fortsattes, ådöma det föreskrivna straffet för varje gång ny stämning utfärdas och delgives, oberoende av om utslag mellankommit, torde icke vara lagligt.

Ej heller erbjuder vår rätt andra medel mot kvacksalveriet. Beslut av hälsovårdsnämnd, varigenom kvacksalvare vid vite förbjudits att tillhandagå allmänheten med läkarvård, har sålunda såsom stridande mot hälsovårdsstadgan § 23 blivit av Kungl. Maj:t upphävt. Och strafflagens stadganden om straff för bedrägeri och för vållande till annans död eller till skada å annans hälsa torde särskilt med hänsyn till bevisnings-svårigheterna endast i sällsynta undantagsfall kunna komma till tillämpning.

Vår lagstiftning står sålunda visserligen på den ståndpunkten, att läkarkonsten endast får utövas av läkare, men den saknar medel att upprätthålla denna ståndpunkt.

Kvacksalver-
riets omfatt-
ning och
former.

Följden härav visar sig i den stora omfattning, vari kvacksalveri förekommer. Medicinalstyrelsen har, som jag redan omnämnt, uppgivit, att i vederbörande tjänsteläkares årsrapporter för 1911 upptagits namn eller annan beteckning för omkring 150 personer, som enligt vad känt är sysselsätta sig med läkarverksamhet utan att vara därtill behöriga. Härvid är dock att märka, att uppgifter saknats från Stockholm och Göteborg, och att i ett flertal av rapporterna endast mera obestämda uttryck förekomma härom, såsom »en kvacksalvare i varje socken», »homöopati i stor utsträckning» o. s. v.

De huvudsakliga former, vari läkarverksamhet av obehöriga numera uppträder hos oss, torde kunna återföras på väsentligen tre huvudtyper, mellan vilka gränserna dock ofta ingalunda gå skarpa och tydliga.

I en mängd bygder utövas läkarverksamhet i viss omfattning av personer, som huvudsakligen sysselsätta sig med andra göromål, men som av ett eller annat skäl börjat ägna sig åt läkarverksamhet bland de närmast boende. Dessa personer påträffas särskilt i trakter, där avståndet till läkare är stort. Vanligen behandla de endast vissa lindrigare, ofta blott yttre åkommor, rörande vilka de förskaffat sig en viss erfarenhet. Redan härav följer, att den omfattning, vari de bedriva läkarverksamhet, icke är synnerligen stor. De arbeta naturligtvis i regel under full tillit till sina metoder, sålunda i god tro. Så länge deras verksamhet icke fått en alltför stor omfattning utan de veta att begränsa sig, äro de helt säkert på många orter till ett visst gagn.

Den andra typen representeras av åtskilliga individer, som övergivit tidigare yrken och slagit sig på kvacksalveriet i fullt medveten avsikt att därmed göra »geschäft». Frånsett vissa fall, då en f. d. lasarettsvaktmästare eller f. d. sjuksköterska börjat öva läkarkonst, torde dessa i regel ej ens själva anse sig besitta några förutsättningar för läkarverksamheten, utan avse endast att uppskrorta allmänheten. De läkemedel, som de föreskriva, utgöras ibland av s. k. homöopatiska läkemedel, oftast äro de dock specialkompositioner, som de åtminstone innan den nya apoteksvarustadgan trädde i kraft själva försälde, och i vilkas sammansättning ej så sällan brännvin eller annan spirituosa ingår. Det kan sålunda exempelvis förtjäna anföras, att i ett dylikt fall kvacksalvaren uppgives under en tid av 4 månader hava haft behov av ej mindre än 520 liter brännvin och 260 liter vin. Kvacksalvare av denna typ komma självfallet ofta i konflikt med rättvisan, ehuru de ganska sällan äro åtkomliga. Av domstolsförhandlingar kunna upplysningar inhämtas om deras verksamhet och deras antecedentia. I en trakt av vårt land har sålunda läkarverksamhet i ganska stor utsträckning övats av en individ, som straffats för tre resor stöld och för

bedrägeri samt varit åtalad för våldtäktsförsök. I en annan trakt har verkat en kvacksalvare, som varit plåtslagare och akrobat och som varit varnad för lösdriveri. I en av våra större städer har läkarkonsten i stor omfattning utövats av en person, som varit skomakare, hamnarbetare och besättningskarl på en bogserbåt.

Den tredje typen slutligen företrädes av den s. k. homöopatiläkaren. Denne har ibland vid institut eller sjukhus i London eller Leipzig eller annorstädes erhållit utbildning i den s. k. homöopatiska läkemetoden och uppger i andra fall, att han erhållit dylik utbildning hos någon här i landet verksam homöopat eller genom egna studier lärt konsten. Han utövar sin verksamhet i mycket stor omfattning, gör ofta en livlig propaganda och reklam för sina läkemetoder och kallar sig därvid vanligen »doktor» eller »läkare». Han betraktar sig ofta som förare av nya idéer. Konsultationerna försiggå i stor utsträckning medelst frågolistor, som av patienterna besvaras. Personlig undersökning förekommer då icke. Läke- medlen bestå av homöopatiska piller, i vilka med de metoder, som stå kemien till buds, icke kunna upptäckas andra beståndsdelar än sådana, som efter all läkarefarenhet äro fullständigt overksamma mot sjukdomar. Mot den omfattning, vari verksamheten utövas, och den propaganda, som göres, svara de ofta betydande inkomster, som inhöstas. En av de mera kända homöopaterna i landet har sålunda under flera år haft en inkomst av sin rörelse på omkring 30,000 kronor årligen.

Kvacksalvarna av de två senaste typerna utgiva sig i regel kunna bota så gott som varje sjukdom. De åtaga sig att behandla yttre och inre åkommor, kroniska och akuta sjukdomar, smittsamma och icke smittsamma. I synnerhet i fråga om de kroniska är deras verksamhet av naturliga skäl ofta anlitad.

Medan de till läkarverksamhet obehöriga av den första typen under vissa omständigheter kunna sägas fylla en nyttig uppgift i samhället, så torde åter av de senares omfattande verksamhet dess värre följa betydliga skador.

Kvacksal-
veriets följder.

Även om man ingalunda bör sätta tro till alla de uppgifter, som i detta hänseende meddelas, utan tvärtom bör upptaga dylika uppgifter med stor försiktighet, så lämna dock fullt pålitliga källor, såsom domstolsprotokoll och läkares under ämbetsansvar avlåtna rapporter eller på heder och samvete utfärdade intyg, ett material, som är synnerligen be- lysande. Jag vill ur mängden av ofta rent av upprörande fall anföra några få.

I en provinsialläkares skrivelse i ämnet till Kungl. Maj:t anföras följande två fall från en svensk landsbygd. En ung stark karl fick genom slarv vid hanterandet av vapen ett sår i foten. En kvacksal-

vare, som genast tillkallades, ehuru läkare fanus i närheten, förbjöd, att det smutsiga såret tvättades, varpå behandlingen började. Efter omkring 14 dagars behandling söktes läkare, men stelkramp hade då redan inträtt. Hade såret från början behandlats sakkunnigt, hade denna utgång troligast undvikits. I samma landsända hade en stor kraftig man fått ett litet sår på läppen, som ej ville läkas. Han sökte en kvacksalvare, en f. d. sjukvårdssoldat, som hade skaffat sig stor berömmelse för att kunna bota kräfte med något frätande ämne. Efter ett par år hade ungefär en tredjedel av den stackars mannens ansikte bortfrätts av sjukdomen, som att börja med var läppkräfte, lätt att bota genom en enkel operation.

I en några år äldre årsberättelse från samma län anföres exempel på att kräfte behandlats med ingnidning av bolmörtsolja, att för botande av blodåderpropp hos en barnsängskvinna föreskrivits promenader i rummet, och att en fullt arbetsför jordbruksarbetare, som fått ena armen ur led i skulderbladsleden, blev gniden med en namngiven f. d. dragons salvor med den påföljd, att armen efter någon tid blev arbetsoduglig och omöjlig att trots långvarig sjukhusvistelse hela.

En extra provinsialläkare i Norrland berättar om ett fall, då den homöopat, vars inkomster jag förut omnämnt, med homöopatiska piller behandlade en ögonsjukdom. Patienten hade fått hornhinnan å sitt högra öga genomborrad av en järnflisa med därav sig härledande regnbågshinneinflammation och varansamling i ögats främre kammare. Här för hade den sjuke under 14 dagar behandlats av homöopaten, och behandlingen hade uteslutande bestått i intagning av de vanliga pillren. Läkaren tillägger, att om järnspittran ej i rätt tid uttagits och patienten erhållit lämplig läkarvård, så vågade han påstå, att den sjuke med säkerhet mistat synförmågan å ögat.

Enligt en hälsovårdsnämnds protokoll har samme homöopat inför nämnden erkänt, att han »tagit under sin behandling med sockergryntandvärk, skelögdhet, stamning, dröppel, klumpfot, kronisk njurinflammation, lungсот och tuberkulös hjärnhinneinflammation».

Under rannsaking med en kvacksalvare för bedrägeri, som han skulle förövat mot patienter, upplystes av ett vittne bland annat, att kvacksalvaren på eget initiativ infunnit sig hos vittnet för att bota vittnets bräck. Vid behandlingen härav hade kvacksalvaren dels åtskilliga gånger smort vittnet med en »smörja», av kvacksalvaren kallad serum, och dels i vittnets urinrör insprutat en brun vätska, för att, som kvacksalvaren sagt, förekomma, att vittnet finge »stenpassion». Denna vätska analyserades sedermera av Professor C. Th. Mörner, som därvid förklarade, att vätskan utgjordes av vatten uppslammat med garvsyre-

haltig bark, samt att insprutningen av vätskan måste betecknas som hälsofarlig, enär insprutning med dylik vätska kunde giva första anledningen till stenbildning.

En f. d. spårvagnskonduktör, som från 1885 utövat läkarverksamhet i en trakt i Västergötland, blev åtalad för vållande till en patients död. Vid rannsakingen förekom följande. Mannen till den avlidna, en hemmansägarhustru, avlade vid polisförhöret en utförlig berättelse om förloppet vid sjukbehandlingen, vilken berättelse därefter vitsordades av ett vittne, som hördes inför domstolen och som jämte mannen närvarit under hela behandlingen. Hustrun hade insjuknat med »kräknin-gar och magplågor med omväxlande diarrhé och förstoppning». Mannen ville då tillkalla läkare, varvid emellertid hans söner tillrätt honom att vända sig till ifrågavarande kvacksalvare, som de hört omtalas vara »en doktor med stor praktik». I tro, att denne verkligen var läkare, hade mannen också tillkallat honom. Behandlingen försiggick därefter på följande sätt. Kvacksalvaren började behandla den sjuka med att av innehållet ur en medförd med brun vätska fylld flaska först ingnida och sedermera ungefär under $\frac{1}{4}$ timme hårt massera den sjukas till ytterlighet ömma mage och rygg. Efter massagen tillagades av medförda ingredienser ungefär ett vinglas medicin, som den sjuka tvingades att förtära, var-jämte kvacksalvaren av en medförd vit salva insmorde ändtarmsmynnin-gen å den sjuka, allt under förklaring, att denna behandling skulle verka avförande. Ungefär två timmar härefter, under vilken tid den sjukas magplågor tilltagit, så att hon högljutt klagat däröver, samt nå-
gon nämnvärd avföring ej heller ägt rum, började kvacksalvaren, som mot den sjukas vilja fått henne placerad ur bädden på ett å tvenne stolar lagt sofflock med bolster, att ånyo upprepa sin massagebehand-ling, denna gång betydligt längre och mera hårdhänt än förut, så att den sjuka vred sig av smärtor, dem kvacksalvaren sökte lisa med tröste-orden: »mor skall lugna sig, så blir hon nog bra.» Behandlingen av-slutades med ett vinglas av medicinen. Påföljande morgon föreskrev kvacksalvaren en ytterligare behandling och ville åter placera den sjuka på sofflocket, men till följd av såväl hennes som de övriga närvarandes begäran avstod kvacksalvaren därifrån och lät henne liggande i bädden undergå en ännu längre och kraftigare magmassage, varunder hon kla-gade högljutt och visade symptom att falla i vanmakt. Kvacksalvaren sammanrörde härefter någon sorts medicin och lämnade föreskrifter om dess intagande och om viss diet, vari ingick »porter med äggulor». Han begärde och fick 15 kronor för behandlingen och lämnade den sjuka under förklaring, att sjukdomen härledde sig från »överansträng-

ning, förkylning och njurlidande». Den sjuka avled kort därefter. Hennes lik blev obducerat, och obduktionsprotokollet insändes till medicinalstyrelsen, som i sitt utlåtande förklarade bland annat följande. Någon kortare tid före sin död hade den sjuka insjuknat i akut inflammation i blindtarmens maskformiga bihang. Hennes död hade förorsakats av allmän varig bukhinneinflammation till följd av bristning av det in-flammerade blindtarmsbihanget. Det lede knappast något tvivel, att blindtarmsinflammationen kunnat genom i tid företagen operation botas, och icke heller vore den möjligheten helt utesluten, att sjukdomen gått till hälsa även utan sådan läkarbehandling, om den lämnats i fred för obehörigt ingrepp. Att bristningen å blindtarmsbihanget föranletts av handåverkan, torde, fortsatte medicinalstyrelsen, icke på grund av vad i målet upplysts kunna bestämt påstås. Visserligen lämnade, å ena sidan, bland annat blödnigen i stora nätet stöd för antagandet, att å buken övats ganska kraftigt våld, men å andra sidan vore det otvivel-aktigt, att bristningen kunde hava uppstått till följd av blindtarmsinflammationen själv, oberoende av yttre våld. Det vore emellertid uppenbart, att kvacksalvarens förfarande vid »magmassagen», vilket tydligen varit mycket hårdhänt och oaktsamt samt under givna förhållanden för den sjuke synnerligen farligt, icke kunnat undgå att menligt inverka på sjukdomen, i det att detsamma varit ägnat att befrämja en allmänare utbredning av bukhinneinflammationen. Det vore också antagligt, att på detta sätt den olyckliga utgången av sjukdomen påskyndats. Medicinalstyrelsen förklarade slutligen, att det kunde antagas, att kvacksalvarens förfarande medverkat till den sjukas död. Kvacksalvaren blev emellertid av häradsrätten frikänd i detta avseende, enär han icke vore lagligen förvunnen att hava vållat döden eller kunde anses hava förövat misshandel, ehuru han visat grovt oförstånd vid behandlingen av sjukdomen.

En f. d. sjuksköterska, som i en trakt i södra Sverige utövat en omfattande läkarverksamhet, åtalades för att i ett fall hava genom grov vårdslöshet vållat annans död. Av protokollen i detta mål framgår följande. En hemmansägare hade blivit sparkad i huvudet av en häst, så att ett stort gapande sår uppstått. För behandling härav hade sjuksköterskan tillkallats. Efter att hava rått den sjuke att söka lasarettsvård hade hon likväl tagit hand om såret och därvid, efter egen upp-gift, först tvättat såret rent och därefter sytt igen det och förklarat, att hon efter 8 dagar åter skulle se till den sjuke. Efter denna tid hade hon åter besökt honom och därvid tagit ut stygnen och lagt kompress å såret. Ett par dagar därefter fördes den sjuke på lasarettet. Om

den därvid företagna undersökningen av såret förklarade lasarettsläkaren: »Vid undersökning fanns över hjasstrakten ett decimeterlångt sår med ojämna, smörjiga kanter och fyllt av var och döda vävnadsslamor. Här och där syntes lösa hårstrån i såret. I botten av detsamma syntes benet blottat i stor utsträckning med en betydlig intryckning, där benet var splittrat i ett större och ett flertal smärre stycken.» Den sjuke dog kort därefter. Om såret och den behandling, det fått, förklarade läkaren i sitt till domstolen på heder och samvete avgivna utlåtande bl. a. följande: »Erfarenheten ger vid handen, att skador, liknande den, som X ådragit sig, i regeln brukar få ett gynnsamt förlopp, därest den sjuke från början kommer under sakkunnig behandling. I detta fall borde svaranden hava nöjt sig med att lägga ett tillfälligt förband och bestämt vägrat att taga vidare befattning med den skadades behandling, — —. I stället har svaranden behandlat den skadade i hemmet och detta på ett sätt, som måste betecknas som i flere hänseenden felaktigt. — —. Denna felaktiga behandling har också bidragit till den varbildning av svårartad beskaffenhet, som förefanns i såret vid intagandet på lasarettet, och som slutligen förorsakat den hjärnhinneinflammation, varav X avlidit därstädes.» — Från svarandens sida anfördes inför domstolen, att även andra orsaker medverkat till den olyckliga utgången. I detta hänseende blev blott upplyst, att en person, som sysslat med att lägga om såret, dagen innan den sjuke fördes till lasarettet iakttagit, att såret började gå upp, samt vid sista omläggningen före resan till lasarettet funnit, att såret var fullt upp-gånget, och därvid med en trästicka, omlindad med en i borsyra doppad linnelapp, tagit bort en synbar varklump i såret. — Häradsrätten fann det icke till fullo styrkt, att svarandens felaktiga behandlingssätt varit huvudorsaken till döden och ogillade därför ansvarsyrkandet.

En naturlig följd av den omfattning, vari de flesta kvacksalvare driva sin verksamhet, är att också smittsamma sjukdomar ofta komma under deras behandling. Några exempel skola visa den stora fara, för vilken samhället härigenom utsättes.

En norrländsk läkare intygar om ett fall, då han kallades att besöka ett barn, som befanns lida av synnerligen elakartad difteri. Barnet hade behandlats efter föreskrift av en homöopat. Barnets föräldrar tycktes vara i okunnighet om att sjukdomen var smittsam, och inga som helst åtgärder till förebyggande av smittans spridande hade vidtagits. Sådana åtgärder hade dock varit så mycket nödvändigare som barnets fader var folkskollärare, familjen bodde i skolhuset och skolan den tiden pågick, samt modern var socknens enda barnmorska.

Samme homöopat hade enligt läkares intyg vid ett annat tillfälle behandlat en 3 1/2 år gammal gosse för en svår halssjukdom, som homöopaten förklarade vara »strupsot», från vilken sjukdom barnet säkert skulle bli friskt genom hans medicin. Efter några dagar dog barnet. Kort därefter insjuknade ett annat barn i samma familj i svåra halssjukdomssymptomer. Nu söktes läkare, som konstaterade utbildad difteri. Enligt läkares uppgift »hade det senast insjuknade barnet med all säkerhet ådragit sig smitta av den sjuke brodern, som, likaledes alldeles otvivelaktigt, lidit av difteri och på grund av sjukdomens grova vårdslösande ljugit döden».

Nämnde homöopat behandlar också lungdot. Om ett fall härav intygar en läkare: En 28-årig kvinna hade besökt läkare ett par gånger och visade tydliga tecken av börjande lungtuberkulos. Läkaren tillrådde henne att söka sanatorievård. Hon beslöt emellertid att i stället besöka homöopaten. Vid sitt besök hos honom hade han, efter vad kvinnans make berättat, sagt, att hon icke lede av lungdot och att homöopaten skulle bota henne. Hon hade fått en dosis homöopatiska gryn och tillsagts att ej vidare besöka läkare eller intaga annan medicin med risk att icke bliva återställd, då verkan av den inledda homöopatiska behandlingen därav toge skada. Några månader därefter hade hon åter fått en ny dosis gryn med löfte om att bliva fullt återställd. Kort därefter fick hon emellertid en svår lungblödning, och läkaren tillkallades. Sjukdomen befanns då hava högst betänkligt tilltagit, och tillståndet syntes hopplöst. Hon dog också några veckor därefter.

En annan sjukling, som led av lung- och struptuberkulos, hade under ett helt år behandlats av samme homöopat, som påstått, att sjukdomen var strupkatarr och att den sjuke nog skulle tillfriskna, om han använde den ordinerade homöopatiska medicinen. Inga som helst försiktighetsåtgärder hade vidtagits till förhindrande av smittans spridande. Då den sjuke efter behandlingen vände sig till läkare, hade sjukdomen fortskridit så långt, att den sjuke blott hade några dagar kvar att leva.

Vid början av en svår difteriepide mi i en landsbygd i mellersta Sverige dogo under loppet av 4 dagar 3 barn tillhörande samma familj. Det först insjuknade hade behandlats av en homöopat. Av rannsakingen med denne och särskilt av hörda vittnens berättelser framgår följande. Barnens fader hade av en tillfällighet råkat homöopaten och därvid berättat, att en dotter hade ont i halsen, samt anmodat homöopaten att se till flickan. Så hade skett, och homöopaten hade därvid sagt, att flickan var inflammerad i halsen, men att det icke var farligt. Han hade därefter ordinerat av sina homöopatiska piller, varav i ett glas vatten ett skulle tagas varje kvart. Därav skulle »det vita i halsen»

försvinna. Då hon ej blev bättre, hade hälsning härom telefonerats till homöopaten, som därvid svarat, att kuren skulle fortsättas. Några isolerings- eller andra försiktighetsåtgärder hade ej vidtagits. Flickan dog inom kort. De två mindre syskonen hade likaledes insjuknat och avlidit. En svår epidemi hade därefter härjat i trakten.

En homöopat, som i västra Sverige utövar stor verksamhet, annonserar sig som »homöopatisk läkare» och som specialist i »bröst- och magsjukdomar». Han har under en rannsaking uppgivit, att han med sina piller behandlat lungsot i första och andra stadiet samt kräfta. De piller, han enligt eget erkännande vid sin praktik använt, hava undersökts av professor C. Th. Mörner, som i intyg förklarar, att de äro »blott och bart sockergryn, utan någon som helst förmåga att inverka på sjukdomar av ena eller andra slaget — möjligen med undantag av vissa sådana lindrigare fall (av t. ex. nevrasteni), där inbillning eller tro är tillfyllest».

Under de barnförlamningsepidemier, som förekommit under de senaste åren, hava fall av denna sjukdom ofta blivit behandlade av kvacksalvare, utan att några som helst försiktighetsåtgärder mot smitta vidtagits. I ett fall hade kvacksalvaren förklarar, att symptomen liknade barnförlamningens, men att det icke vore denna sjukdom, och hade några åtgärder mot smittan icke företagits.

Redan av de exempel, som jag nu anfört, framgår med tydlighet, vilka allvarliga faror hota från kvacksalveriet. För den enskilde sjuke medför kvacksalvarens felbehandling ofta omedelbart olyckliga följder, i andra fall leda kvacksalvarens förespeglingar och löften till att patienten icke i tid, medan sjukdomen ännu kan botas, vänder sig till läkare. Företager sig kvacksalvaren att behandla smittsamma sjukdomar, hotar faran icke blott den sjuke, utan än flera. De försiktighetsåtgärder, som för hejdande av farsoten påbjudits, bliva lätt åsidosatta, och den okunnige kvacksalvaren, vilken vårdslöst åtagit sig en uppgift, som kräver särskilda insikter, underlättar sjukdomens spridande. För allmänheten beredes liten tröst av den ursäkten, att kvacksalvaren gjort så gott han förmått.

Kunna då inga förtjänster tillgodoföras lekmanaläkarens verksamhet? Vid besvarandet härav böra först och främst lämnas åsido de undantagsfall, då läkarverksamhet i viss utsträckning utövas av personer, som bedrivit omfattande läkarstudier, ehuru de råka att sakna vanlig behörighet, och vilkas skicklighet allmänt erkännes. Dessa utöva naturligtvis en verksamhet, lika gagnande som läkarens, och för dem torde

redan nu utvägen att hos Kungl. Maj:t förvärva tillåtelse att utöva läkar-konsten stå öppen. För rätt bedömande av ifrågavarande spörsmål i övrigt är det åter nödvändigt att icke låta förleda sig till snara slutsatser av den omständigheten, att i många sjukdomsfall tillfrisknande otvivelaktigt inträffat efter kvacksalvarens behandling. Naturen själv botar ett mycket stort antal sjukdomsfall, och det ligger uppenbarligen för kvacksalvaren nära att bland sina förtjänster upptaga sådana fall. Men även om hänsyn toges till denna felkälla, torde knappt kunna bestridas, att lekmannaläkare i vissa avseenden och under vissa förhållanden gjort gagn. Den tillit, som de ofta åtnjuta, kan naturligtvis hava en suggererande verkan på den sjuke och i någon mån bidra till hans förbättrande, om ock denna verkan i de allra flesta fall torde vara endast av kort varaktighet och snart förbytes i återfall. Däremot torde mera betydande resultat kunna uppvisas i åtskilliga fall, där lekmannaläkare behandlat vissa lindrigare, mera ofta förekommande, lätt igenkännbara åkommor, vilka de på grund av lång erfarenhet och måhända en viss blick lärt sig förstå och med vissa medel behandla.

Mycket lätt försvinna emellertid dessa förtjänster. Föreskrivas botemedel, som äro farliga, så kan naturens läkande verkan snart helt förtagas och även den i sig lindrigaste sjukdom vändas i livsfara. Och utsträcker lekmannaläkaren sin verksamhet därhän, att den göres till en väsentlig inkomstkälla, kan han ej undgå att få under sin behandling ett flertal fall, för vilkas behandling han saknar varje förut-sättning, och där hans verksamhet innebär en den allvarligaste fara.

I den risk för den enskilde och för allmänheten, som lekman-naläkarens verksamhet innebär, ligger just orsaken till den uppmärksamhet, som måste ägnas åt densamma. Sannolikheten för olyckliga följder av verksamheten är så stor, och det av faran hotade, människors liv och hälsa, så värdefullt, att ett ingripande från samhällets sida icke får försummas.

Jämte den synpunkt för bedömande av kvacksalveriets verkningar, som jag nu berört, bör också en annan synpunkt vinna beaktande, nämligen den ekonomiska. Anlitandet av kvacksalvare medför ofta ekonomiska offer, som både äro högst avsevärda och dessutom måste betecknas som fullständigt gagnlösa. Lyckligtvis torde dock detta icke kunna sägas om flertalet av de lekmannaläkare, som i sin hembygd utöva verksamhet i en viss begränsad omfattning. I andra fall åter har det alltför ofta visat sig, att kvacksalvare på grund av det förtroende, som de vetat förvärva,

i synnerhet bland de mindre bemedlade lyckats inhösta honorar, som berövat patienterna snart sagt deras sista tillgångar. Ersättningsbelopp på sammanlagt omkring 100 kronor och därutöver äro i dylika fall ingalunda ovanliga. De homöopatiska kurerna bliva ofta dyrbara. Då varje konsultation tillika med den föreskrivna satsen läkemedel ofta betingar ända upp till 5 kronor, ja, ibland 10 kronor, då ett långvarigt och en-träget begagnande av läkemedlen utpekade som det väsentliga, och nya satser därav sålunda tämligen ofta måste inköpas, är det tydligt, att kostnaderna lätt bliva kännbara. Skäl av nu nämnd art synas mig bestyrka den slutsats, som jag nyss drog, om nödvändigheten av ett ingripande mot ifrågavarande verksamhet.

För att bekämpa det farliga kvacksalveriet kunna olika legislativa medel ifrågasättas. Utländsk lagstiftning i ämnet, för vilken en översikt torde få som bilaga B fogas till detta protokoll, kan härutinnan lämna upplysning. De olika medlen verka på skilda sätt, vissa blott medelbart, andra åter omedelbart.

Olika legisla-
tiva medel
ifråga om
kvacksalve-
riet.

Bland de förra må först nämnas skärpning i förhållande till allmänna regler av det civil- eller straffrättsliga ansvaret för skada, som följt å kvacksalvarens behandling. En sådan skärpning, som ofta anföres som synnerligen lämplig, skulle bestå däri, att kvacksalvaren ålades att ersätta den skada, som följt å hans behandling, eller straffades, om skada följt, i båda fallen oberoende därav, om våliande låge kvacksalvaren till last. Intetdera av dessa medel är tilltalande ur allmänt legislativ synpunkt. Men även om betänkligheter av denna art lämnas åsido, så torde det dock ej vara tillrådligt att förlita sig på dem. Framför allt i följd av de stora bevisningssvårigheter, som resa sig i synnerhet när skadan uppstått därigenom, att kvacksalvarens behandling orsakat dröjsmål med anlåtande av läkare, äro ifrågavarande medel icke tillräckligt verkamma.

Bland de indirekt verkande lagstiftningsåtgärderna kan också nämnas lagstiftning mot vilseledande annonser och annan liknande reklam. Åtgärder i sådan riktning stå emellertid i det nära samband med motsvarande spörsmål på andra områden, att de icke lämpa sig för en till detta område begränsad behandling. De äro för övrigt helt visst i och för sig ingalunda tillräckliga att råda bot på vad som här är i fråga.

En tredje utväg, som bör omnämnas i detta sammanhang, är den i det tyska lagförslaget anvisade. Genom denna ställes kvacksalvaren under administrativ uppsikt och kontroll, och, om skäl därtill förefinnas,

kan administrativ myndighet förbjuda en kvacksalvare att fortsätta sin verksamhet. Uppenbart är, att, om detta medel skall få åsyftad verkan, dess handhavande måste ske utan formalistiska betänkligheter och läggas i händerna på fullt sakkunnig myndighet. Under sådana förutsättningar är det antagligt, att anordningen skulle medföra väsentliga förbättringar. Å andra sidan skulle emellertid vissa avsevärda olägenheter följa. Särskilt är att befara, att de kvacksalvare, mot vilkas verksamhet förbud icke utfärdades, lätteligen skulle få skenet av att vara auktoriserade och i varje fall ofta skulle komma att med framgång sträva efter att hos allmänheten skapa en dylik föreställning. Denna föreställning skulle få ett starkt stöd, om, såsom ur andra synpunkter vore nödigt, kontrollen låge hos en medicinskt sakkunnig myndighet.

I de allra flesta lagstiftningar, där man sökt komma till rätta med kvacksalveriet, hava de nu angivna och likartade, indirekt verkande medel ansetts otillfredsställande. Man har i stället anlitat det omedelbara förbudet mot kvacksalveri och skapat effekt åt detta förbud genom straffhot. Erfarenheten torde ock hava visat, att bot på ifrågasvarande missförhållanden därigenom kan ernås. I synnerhet erfarenheterna från gränstrakter mellan Österrike, där dylikt förbud i viss omfattning gäller, och Tyskland, där det icke gäller, äro upplysande. I samhällen på ena sidan om gränsen är det osunda kvacksalveriet väl stävjat, medan det florerar omedelbart på andra sidan gränsen.

Ett förbud behöver emellertid icke givas ett så omfattande innehåll, att det träffar de former av lekmäns läkarverksamhet, som anses ofarliga eller till och med under vissa omständigheter gagneliga. Såsom av redogörelsen för den utländska lagstiftningen framgår, hava lagstiftarna vanligen ej heller utsträckt förbudet i en sådan grad. Det har tvärtom erhållit vissa på ett eller annat sätt angivna begränsningar. Och jämte de utvägar, som den utländska lagstiftningen härutinnan anvisar, kunna helt visst tänkas andra.

Förslagets
huvudgrunder.

För min del har jag efter noggrant övertvägande av de olika legislative medel, som i ifrågasvarande avseende stå till buds, funnit, att de betänkligheter, som måhända kunna resas mot att draga konsekvenserna av vår rätts nuvarande ståndpunkt i denna fråga, i huvudsak förlora sin betydelse, om man endast med en efter förhållandena lämpad begränsning genom straffpåföljd upprätthåller förbudet för obehöriga att utöva läkarverksamhet.

Förbudet får uppenbarligen icke drabba sådant utövande av läkar-konsten, som sker av välgörenhet, utan måste begränsas till de fall, då

syftet att bereda sig en inkomstkälla är väsentligen bestämmande. Men även inom dessa gränser torde en inskränkning lämpligen kunna företagas i ändamål att lämna utanför förbudet sådan läkarverksamhet, som, på sätt jag förut anfört, är gagnelig eller åtminstone icke kan betecknas som i egentlig mening farlig. Förbudet skulle då omfatta framför allt behandling av smittsamma sjukdomar, även om behandlingen icke inginge som led i en i större skala driven verksamhet. De exempel på dylik behandling, som jag förut lämnat, ådagalägga, att här föreligger en den allvarligaste fara för allmänheten. En hel epidemi kan lätt börja härja och hämmandet av en utbruten epidemi lätt försvåras på grund av en kvacksalvares behandling av ett enda dylikt sjukdomsfall. Därutöver synes det i enlighet med synpunkter, som jag redan angivit, vara lämpligt att låta förbudet träffa blott den verksamhet, som utövas i en avsevärd omfattning. Bland dem, som icke öva verksamheten i så stor omfattning, påträffas nämligen de lekmanaläkare, vilka kunna vara till visst gagn. Blir verksamheten mera omfattande, är däremot sannolikheten för att kvacksalvaren åtager sig att behandla allehanda sjukdomar synnerligen stor, och därmed följer, att under hans hand komma sjukdomar av så allvarlig natur, att hans verksamhet måste anses vara farlig. Med verksamhetens större omfattning följer i regel också större fara för allmänheten. Fall kunna emellertid möjligen tänkas, där detta icke gäller. En förständig lekmanaläkare kan iakttaga en sådan självbegränsning, att hans verksamhet trots omfattningen icke kan anses innebära en så stor fara, att den bör vid straff förbjudas. Även dessa fall böra beaktas. Jag föreslår därför ytterligare en begränsning av förbudet. För att vara fullt säker att icke träffa några andra fall än dem, om vilka någon meningsskiljaktighet på opartiskt håll icke borde förefinnas, har jag sålunda undantagit de fall, där det utrönes, att patienterna icke av behandlingen fått skada till liv eller hälsa, eller ock att endast lindrigare, vanligen förekommande åkommor behandlats, och att därvid icke föreskrivits botemedel, som äro farliga för människors liv eller hälsa.

Med de högst avsevärda begränsningar, som jag sålunda föreslår, är jag övertygad, att den verksamhet av lekmanaläkare, som i vissa trakter av vårt land bedrives med framgång och är till gagn för traktens invånare, icke kommer att drabbas av förbudet. All övervägande nyttig lekmanaverksamhet på detta område kommer att få fortgå ostörd.

Special-motivering.

Sedan jag sålunda i största korthet redogjort för de grundläggande principer, varpå en författning i dessa ämnen enligt min mening bör vila och vilka ligga till grund för det förslag, som jag nu kommer att framlägga, övergår jag till en närmare motivering av de särskilda stadgandena.

§ 1.

Huvudstadgandet om förutsättningarna för behörighet att utöva läkarkonsten återfinnes för närvarande i 55 § av läkarinstruktionen den 30 december 1911. Uppenbarligen är det emellertid lämpligast att överföra stadgandet härom till nu ifrågavarande författning, för vilken det på grund av sitt innehåll har karaktären av grundläggande bestämmelse.

Frånsett vissa obetydliga formella jämkningar företer stadgandet i denna § följande avvikelser i förhållande till nyssnämnda föreskrift i läkarinstruktionen.

Bestämmelserna om behörigheten att från apotek förskriva jämväl häftigt verkande eller giftiga läkemedel hava icke ansetts böra upptagas i denna författning. De böra hava sin plats i ett annat sammanhang.

Av skäl, som förut vid den allmänna motiveringen angivits, har behörigheten för medicine licentiat att utöva läkarkonsten knutits till legitimationen. Jag har redan framhållit, att härigenom knappt mer än en formell ändring föreslagits. Att giva legitimationen avgörande betydelse också då behörigheten vilar på någon av de övriga grunderna vore däremot tydligen olämpligt. Härigenom uppstår emellertid intet hinder för medicinalstyrelsen att som hittills föra en förteckning över alla till läkarkonstens utövning behöriga. I de under 2) och 4) i förevarande § upptagna fall kunna från Kungl. Maj:t inhämtas fullt tillförlitliga uppgifter härutinnan.

I likhet med vad allmänna svenska läkarföreningen föreslagit har stadgande om tillfällig behörighet för underläkare eller amanuens vid offentlig klinik eller poliklinik upptagits.

Slutligen har ett förtydligande givits åt det redan i 55 § av läkarinstruktionen förekommande stadgandet, att Kungl. Maj:t kan åt eljest icke behörig person giva särskild tillåtelse att utöva läkarkonsten. Den uttryckliga anvisningen därom, att en dylik tillåtelse kan avse utövning

av läkarkonsten endast i viss omfattning, t. ex. endast med vissa läkemetoder o. s. v., åsyftar att underlätta meddelande av sådan tillåtelse. Härigenom förstärkas garantierna för att den i vissa avseenden större stränghet mot läkarkonstens utövning av obehöriga, som ifrågavarande författning iakttar, icke kommer att drabba andra än de skadliga eller farliga kvacksalvarna.

§ 2.

Som en följd därav, att legitimationen blir avgörande för medicine licentiats läkarbehörighet, har ett stadgande om sättet för ansökan om och tilldelande av legitimation blivit nödigt. Som hittills bör medicinalstyrelsen handhava dessa frågor. Därvid få endast de förhållanden, som i denna § omnämnas, bli beaktade. Har vederbörlig examen avlagts och föreligger icke i avseende å sökanden något sådant särskilt förhållande, att han enligt bestämmelserna i senare §§ bör anses obehörig att utöva läkarkonsten, är medicinalstyrelsen skyldig tilldela sökanden legitimation.

§ 3.

I denna § återfinnas bestämmelserna om läkares förlust av sin behörighet på grund av brottsligt förfarande. Dessa bestämmelser äro byggda på de i den allmänna motiveringen angivna grunder.

I fråga om legitimerade läkare är det sålunda överlämnat åt medicinalstyrelsen att, efter prövning i varje särskilt fall, återkalla legitimationen och därmed behörigheten att utöva läkarkonsten. Vissa legitimerade läkare intaga emellertid den ställningen, att de allmänna reglerna om medicinalstyrelsens befogenhet att främtaga dem deras behörighet icke utan vidare kunna tillämpas. Detta gäller om dem, som inneha läkarbefattningar, till vilka de blivit av Kungl. Maj:t eller medicinalstyrelsen utnämnda. Så länge en sådan läkare innehar sin befattning, synes behörigheten icke böra kunna berövas honom. Avsättes han, bli däremot de allmänna reglerna tillämpliga på honom; blir han suspenderad från befattningen, gäller detsamma för den tid, varunder han är suspenderad.

Även den, som är behörig att utöva läkarkonsten på grund av stadgandet i § 1 2), bör kunna främtagas sin behörighet. Då en sådan läkare icke grundar behörigheten på en av medicinalstyrelsen meddelad legitimation, kan givetvis icke samma förfarande som i fråga om legitimerade läkare här användas. Den ämbetsmannaställning, som en dylik

läkare intar, medför å andra sidan, att samma hänsyn här gör sig gällande som beträffande nyssnämnda innehavare av läkarbefattningar. På grund härav synes den lämpligaste anordningen vara att göra ifrågavarande läkares behörighet beroende därav, att han innehar sin befattning. Avsättes han, bör han omedelbart förlora sin behörighet. Detta framgår av den ordalydelse, som givits § 1 2). Tar han åter avsked under sådana förhållanden, att det finnes skäl att medgiva honom fortsatt behörighet, kan Kungl. Maj:t naturligtvis jämlikt § 1 4) lämna honom tillåtelse att fortsätta sin läkarverksamhet. För det fall åter, att en läkare, vars behörighet vilar på ifrågavarande grund, blir suspenderad från sin befattning, är ett stadgande givet i andra stycket av denna §. Enligt detta förlorar han under suspensionstiden sin behörighet.

Beträffande förlust av behörighet, som grundar sig å § 1 3), så gäller, att det där omförmälda förordnandet naturligtvis när som helst kan återtagas och behörigheten därmed bringas att upphöra.

I det under § 1 4) avsedda fall slutligen kan uppenbarligen den av Kungl. Maj:t givna tillåtelsen återkallas, om läkaren befinnes vara ovärdig eller oskicklig att utöva sin konst. Liksom Kungl. Maj:t efter fri prövning giver dylik tillåtelse, har Kungl. Maj:t också att återtaga tillåtelsen. För att giva Kungl. Maj:t material för bedömande av denna fråga har i § 5 intagits åläggande för medicinalstyrelsen att rörande ifrågavarande läkare hos Kungl. Maj:t göra anmälan om sådant förhållande, som, om läkaren varit legitimerad, skulle kunnat föranleda legitimationens återkallande. Givetvis bör Kungl. Maj:t emellertid även utan dylik anmälan och utan att sådant förhållande som nyss nämnts föreligger kunna återtaga tillåtelsen.

§ 4.

Denna § innehåller bestämmelser om förlust av läkarbehörighet, då läkaren blivit sinnessjuk. Dessa bestämmelser vila på de i den allmänna motiveringen angivna grunder och äro fullt analoga med de i § 3 för där avsedda fall föreslagna.

§ 5.

För att sätta medicinalstyrelsen i stånd att så fort som möjligt företaga prövning, huruvida en läkare, som gjort sig skyldig till brott av sådan natur, att det kan medföra förlust av behörigheten, bör förklaras denna förlustig, har här föreslagits, att domstol, som ådömt straff för

brottet, skall till medicinalstyrelsen insända utslaget i målet och på särskild framställning från medicinalstyrelsen jämväl övriga protokoll däri. Då medicinalstyrelsen enligt § 3 skall kunna förklara en läkare på grund av brott förlustig behörigheten, endast om utslaget vunnit laga kraft emot läkaren, har medicinalstyrelsen naturligtvis att efter mottagande av utslaget avvakta, om laga kraft åkommer utslaget, och att för inhämtande av kännedom härom vända sig till den domstol, där klagan skall föras. Föres klagan mot utslaget av läkaren, har medicinalstyrelsen likaledes att själv införskaffa upplysningar om målets förtgång. Med hänsyn till det mycket ringa antal fall, som torde förekomma, kunna dessa åligganden icke anses alltför betungande.

Den förut omnämnda bestämmelsen om skyldighet för medicinalstyrelsen att beträffande läkare, som erhållit Kungl. Maj:ts särskilda tillstånd att utöva läkarkonsten, göra anmälan hos Kungl. Maj:t om sådant förhållande, som för en legitimerad läkare kan föranleda legitimationens återkallande, har fått sin plats i andra stycket av § 5.

§ 6.

Då straffbestämmelserna för obehörigt utövande av läkarkonsten torde böra ledas av i vissa avseenden olika hänsyn allteftersom den obehörige är en läkare, vars legitimation blivit återkallad, eller en person, som aldrig varit behörig att utöva läkarverksamhet, hava i förvarande förslag skilda stadganden givits härom. Denna § innehåller sålunda regler om det förra fallet. Med detta hava likställt de övriga fall, då en person, som en gång varit behörig till läkarverksamhet, men sedermera kommit i saknad av nämnda behörighet, utövar sådan verksamhet, ehuru åtskilliga dylika fall onekligen torde kunna tänkas stå det egentliga kvacksalveriet tämligen nära.

Om en enligt 4) av § 1 till läkarkonstens utövning i viss omfattning behörig person skulle överskrida gränserna för sin behörighet, skall han enligt förslaget straffas icke enligt denna utan enligt nästföljande §.

§ 7.

Denna § innehåller straffbestämmelser för det egentliga kvacksalveriet. Som redan i den allmänna motiveringen framhållits, har all läkarverksamhet av obehöriga icke ansetts böra straffas. Där ett visst gagu möjligen kan väntas av verksamheten eller i varje fall skada icke är att befara, bör ett ingripande icke äga rum. Jag har i den allmänna

motiveringen redogjort för, huru jag funnit avvägandet i detta hänseende böra ske. De här intagna straffbestämmelserna äro anpassade därefter.

Med undantag för de fall, som behandlas i första stycket, är det sålunda endast för det yrkesmässiga utövandet av läkarkonsten, som straff föreslagits. Det förutsättes alltså, att verksamheten utövas i en avsevärd omfattning, och att den avser att utgöra en väsentlig inkomstkälla. Ytterligare en garanti till förmån för det jämförelsevis ofarliga kvacksalveriet har föreslagits genom förbehållet av strafffrihet även för det yrkesmässiga kvacksalveriet, när det utrönes att patienterna icke av behandlingen fått skada till liv eller hälsa, eller ock att endast lindrigare, vanligen förekommande åkommor behandlats, och att därvid icke föreskrivits läkemedel eller behandlingssätt, som äro farliga för människors liv eller hälsa. Genom de nu nämnda inskränkningarna i straffbestämmelsen torde, som jag redan betonat, full säkerhet vinnas för att straffet endast träffar där det bör träffa.

I första stycket har föreslagits en särskild straffbestämmelse för kvacksalvares behandling av de i egentlig mening smittsamma sjukdomarna. Härmed avses enligt förslaget, utom venerisk sjukdom och lung-sot, sådana smittsamma sjukdomar, till förekommande av vilkas införande i eller utbredning inom riket Kungl. Maj:t meddelat särskilda föreskrifter. Dylika föreskrifter finnas för närvarande i förordningen den 19 mars 1875, som har avseende å pest, kolera, smittkoppor, fläcktyfus, nervfeber, scharlakansfeber, difteri, akut barnförlamning, rödsot och spetälska, i särskilda författningar till förekommande av pestens och kolerans införande i riket samt i läkarinstruktionen den 30 december 1911, vari givits bestämmelser i syfte att vid barnsängsfeber hindra smittans spridande.

Skälen för ett strängare ingripande mot nu avsedda art av kvacksalveri ha redan framhållits. Ehuru här icke kräves, att kvacksalvaren yrkesmässigt utövar sin verksamhet, utan även en enstaka behandling skulle vara straffbar, förutsättes likväl, att behandlingen ägt rum mot ersättning, varvid självfallet även en maskerad ersättning är tillfyllest. Det kan ifrågasättas, huruvida icke för straffbarhet enligt detta moment därjämte bör fordras, att kvacksalvaren insett eller bort inse, att ett sjukdomsfall av ifrågavarande art förelegat. Som av redogörelsen för den utländska lagstiftningen (Bilaga B) framgår, har denna fråga för norsk rätts del behandlats både i norska stortinget 1889 och i norsk rättspraxis. De synpunkter, som därvid anförts, synas mig väcka starka betänkligheter mot att uppställa nyssnämnda fordran för straffbarhet. Då man för att skydda allmänheten mot den fara, som hotar från kvack-

salvares behandling av smittsamma sjukdomar, med rätta kan av dem fordra, att de med utomordentlig uppmärksamhet och försiktighet undvika att behandla dessa sjukdomar, har i förslaget, liksom i den norska författningen, icke upptagits någon sådan förutsättning för straffbarhet.

Med behandling av smittsamma sjukdomar har jag, på sätt medicinalstyrelsen föreslagit, likställt vissa särskilt farliga behandlingssätt. Mystisk sjukbehandling har jag dock därvid utelämnat, enär denna beteckning synts mig alltför obestämd. Behandling av kräftsjukdom, som av medicinalstyrelsen likaledes hänförts till ifrågavarande kvalificerade fall, har jag också förbigått. Upptages här denna sjukdom, om vars smittsamhet delade meningar råda, synes följdriktigheten fordra, att också åtskilliga andra svåra sjukdomar, vid vilka kvacksalvares behandling är förenad med ett större mått av fara för patienten, medtagas. En någorlunda fast och ej helt och hållet godtycklig begränsning bleve emellertid därigenom ytterst försvärad.

Har någon, som gjort sig skyldig till förseelse enligt andra stycket av förevarande §, därvid tillika förbrutit sig så som i första stycket sägs, bliva vanliga regler om bestraffning vid sammanträffande av brott att tillämpa.

§ 8.

För undanröjande av all tvekan, huruvida delaktighet i förseelse mot denna förordning är straffbar, har i denna § upptagits en uttrycklig bestämmelse, att allmänna regler om bestraffning av delaktighet skola tillämpas.

§ 9.

Bestämmelsen i denna § åsyftar att beträffande vissa slag av verksamhet, som nära gränsa till läkarverksamhet, uttala, att de falla utanför gränserna för sistnämnda verksamhet. Någon beskrivning i övrigt av vad med utövning av läarkonsten förstås har icke influtit i förslaget. Detta begrepp är hämtat ur nu gällande läkarinstruktion, och dess närmare tolkning torde böra överlämnas åt rättstillämpningen.

§ 10.

Motsvarighet till denna bestämmelse finnes i de flesta specialstraffrättsliga författningar. En bestämmelse av ifrågavarande slag torde här liksom i andra liknande fall vara av behovet påkallad.

§ 11.

Den av medicinalstyrelsen föreslagna föreskriften om skyldighet för åklagare att utföra åtal å förseelse, som hos honom angives av vederbörande förste provinsialläkare, har icke upptagits i förevarande förslag. En dylik befogenhet för förste provinsialläkaren att kunna framtvunga åtal torde icke vara lämplig. Någon anledning att misstänka, att allmän åklagare icke även utan ett sådant band skall i ifrågavarande hänseende iaktta allmänt väl, torde ej heller förefinnas.

Till stadgandet om den tidpunkt, vid vilken denna förordning skall träda i kraft, har fogats en bestämmelse därom, att den läkare, som redan vid denna tid erhållit legitimation enligt gällande föreskrifter, skall anses likställd med den läkare, som enligt denna förordning vinner legitimation. Genom denna bestämmelse bli de läkare, som vunnit legitimation enligt äldre föreskrifter, underkastade stadgandena i §§ 3 och 4 av denna förordning. Medicinalstyrelsen skall sålunda vara befogad att i de fall, som i nämnda §§ avses, återkalla dessa läkares legitimation och därigenom främtaga dem behörigheten att utöva läkarkonsten.

Härefter uppläste departementschefen det förslag till förordning om behörighet att utöva läkarkonsten, som är bilagt detta statsrådsprotokoll, samt hemställde, att Kungl. Maj:t måtte genom nådig proposition inhämta riksdagens yttrande över förslaget med förklarande, att Kungl. Maj:t vill efter mottagandet av riksdagens svar företaga den slutliga prövningen av samma förslag och förordna om utfärdande av författning i ämnet.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagade Hans Maj:t Konungen lämna bifall samt förordnade, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skulle till riksdagen avlätas.

Ur protokollet:

Hugo Landelius.

Bilaga A.

Medicinalstyrelsens redogörelse för utländsk lagstiftning rörande läkares förlust av sin behörighet.

Norge. Strafflagen den 22 maj 1902 har med viss begränsning anvisat möjlighet att fråntaga en läkare jus practicandi, nämligen såsom tilläggsstraff till vederbörande på grund av en eller annan lagöverträdelse ålagt huvudstraff och då antingen för alltid eller för viss tid av intill 5 år. Allmän domstol avgör i varje särskilt fall angående förlust av jus practicandi, då domen för ifrågavarande lagöverträdelse lyder på fängelse eller för läkare med offentlig anställning tjänstens förlust samt den dömd genom den straffbara handlingen visat sig ovärdig det förtroende, som för ställning såsom läkare är nödigt, eller därigenom svikit plikter, som åligga honom i egenskap av läkare, och fara för återfall förefinnes. Enligt norsk lag kan en läkare icke på annat sätt än i det fall, att han, som nämnt, förgått sig mot strafflagen, fråntagas jus practicandi. Emellertid har nyligen en kungl. läkarlagskommission i utkast till lag om läkare och tandläkare föreslagit, att en läkare (eller tandläkare), som på grund av sinnessjukdom eller andlig svaghet anses stadigvarande oskicklig till att utöva sin verksamhet, skulle genom domstols utslag kunna fränkännas jus practicandi. Intill dess domen fallit, skulle i sådant fall tillstånd att praktisera kunna av Kungl. Maj:t interimistiskt upphävas.

Fortsätter läkare, som genom domstols utslag berövats jus practicandi, med åsidosättande av domen, verksamhet såsom läkare, är han förfallen till straff. Han är tillika utesluten från den förteckning över läkare, som utarbetats av medicinaldirektören och tillställs vart och ett av rikets apotek, varav följer, att recept av honom icke få expedieras.

Jus practicandi kan återvinnas endast genom benådning från det ådömda tilläggsstraffet, därest icke domen härutinnan är tidsbegränsad, då jus practicandi efter utgången av den bestämda tiden återfås.

Danmark. De nyaste bestämmelserna återfinnas i Lov om Sundhetskæmpeendets Centralstyrelse den 30 april 1909. Denna styrelse utgöres av två avdelningar: »Lægeraadet» och »Apotekerraadet». Dessutom finnes ett särskilt »Retslægeraad». Båda lyda under Justitieministeriet.

Nämnda lags § 7 innehåller huvudsakligen följande bestämmelser:

Uppstår spörsmål om, att någon enligt § 6 under läkarrådets tillsyn stående person (vartill särskilt läkarna höra) utövar sitt kall på sätt, som kan bliva farligt för hans medmänniskor *antingen* på grund av beständig eller med tidsmellanrum inträdande rubbning i själstillståndet, vare sig detta beror på sjukdom eller på missbruk av alkohol, morfin eller dylikt medel, *eller* på grund av i kallet visad grov oduglighet, skall

frågan föreläggas läkarrådet. Finner då rådet, att fara i angivet avseende föreligger, skall det hos justitieministern göra hemställan, att yrkets utövning tillsvidare förbjudes vederbörande. Äro omständigheterna trängande, äger läkarrådet att på egen hand utfärda ett sådant förbud, men skall ofördröjligen göra anmälan hos justitieministern och så snart som möjligt underställa förbudet ministerns stadfästelse.

Innan läkarrådet gör hemställan i sådant ärende skall tillfälle givas den det gäller till skriftlig eller, om han det önskar, muntlig förklaring inför rådet vid särskilt sammanträde. Tillika skall rättsläkarrådets yttrande inhämtas antingen skriftligen eller genom rådets deltagande i berörda sammanträde. Slutligen skall den felande uppfordras att skriftligen eller vid sammanträdet giva tillkänna, om han fordrar sakens hänvisning till domstol eller om han är villig underkasta sig justitieministerns avgörande. Avgives icke sådan förklaring, antages det förra vara fallet. Det väsentliga innehållet av muntligen avgiven förklaring upptages i särskilt protokoll, som uppläses och vidkännes. Enligt den felandes val avgör justitieministern antingen själv frågan eller hänvisar densamma till domstolsbehandling, varvid sakförare förordnas såväl för det allmänna som, om så önskas, för den sakförde.

Vid frågans avgörande kan det bestämmas, att rätten till yrkets utövning fråntages den felande, intill dess att de omständigheter, som föranlett beslutet, upphört att finnas. Godkänner justitieministern icke för ett sådant förhållande framlagda bevis, kan frågan åter föreläggas domstolen, därest det icke är uppenbart, att förhållandena äro oförändrade eller ett år ännu icke förflutit efter sakens avgörande.

Utövar någon en sålunda förbjuden verksamhet eller utövar han den utan iakttagande av därför eventuellt föreskrivna bestämmelser, straffas han efter de för överträdelse av rättsligt givna förbud i allmänhet gällande regler.

Tyskland. I tyska riket kan av vederbörande myndighet meddelad *approbation* (olika i de särskilda staterna) såsom läkare återtagas, därest de bevis, på grund av vilka approbationen meddelats, visats vara felaktiga eller innehavaren av approbation förlorat medborgerligt förtroende, i sistnämnda fall dock endast för den tid medborgerligt förtroende saknas. Sådant återtagande betyder emellertid icke förlust av tillstånd att utöva läkarkonst — detta står i tyska riket envar fritt — men vederbörande får icke giva sig ut för att vara läkare — kan i ty fall straffas med böter ända till 300 mark — och kan icke heller anförtros några läkarfunktioner. Approbation kan utan tvivel åter förvärfvas genom att undergå nya prov; härvid kommer dock i betraktande, att approbation förvägras, därest vederbörande gjort sig skyldig till någon svår förbrytelse.

Österrike. Enligt § 26 i strafflagen den 27 maj 1852 är varje fällande dom för en förbrytelse förbunden med förlust av offentlig titel, akademisk grad och värdighet, vilken sedan kan återfås utan genom kejsarens medgivande. Denna lagstämning har dock genom en lag den 15 november 1867 väsentligen modifierats, så att en läkare, som till följd av någon förbrytelse förlorat sin doktorsgrad, kan alltefter förbrytelsens beskaffenhet eller efter tiden för frihetsstraffet omedelbart efter utståndet straff eller efter 10 respektive 5 års förlopp genom förnyad promotion vid en medicinsk fakultet inom riket återvinna doktorsgrad och därmed också rättighet att utöva läkarpraktik.

En läkare (»Heil»- eller »Wundarzt»), som vid sjukbehandling genom oskicklig operation eller på annat sätt har begått sådana fel, som utvisa okunnighet, gör sig, såvida därav svår kroppsskada uppkommit, skyldig till en överträdelse och, om döden

följde, till en förseelse, på grund varav han kan förbjudas att utöva läkarkonst, till dess han vid ny prövning visat sig hava åter inhämtat de bristande kunskaperna. En läkare (»Heil»- eller »Wundarzt»), som åtagit sig vården om en sjuk men överbevisas att hava till verklig skada för den sjukes hälsotillstånd försummat honom, straffas med böter från femtio till tvåhundra gulden.

Har läkarens okunnighet eller försummelse uppenbarligen föranlett svår kroppsskada, är han förfallen till förlust av friheten från en till sex månader och, om död därav blivit följden, från sex månader till ett år. Den, som utan läkarutbildning eller utan lagligt berättigande — alltså även en läkare, som förlorat jus practicandi — yrkesmässigt (såsom »Heil»- eller »Wundarzt») behandlar sjuka eller befattar sig med användande av animalisk magnetism eller narkotisering, gör sig därigenom skyldig till en överträdelse, för vilken straffet allt efter den tid, under vilken det otillåtliga »geschäftet» bedrevs, och efter storleken av den skada, som anstiftats, är en till sex månaders fängelse och, ifall döden följt, från sex månader till ett år.

I Österrike föreligger emellertid förslag till läkarordning (»Ärzteordnung») med utförligare bestämmelser bland annat rörande »venia practicandi».

Holland. Enligt art. 28 i nu gällande strafflag (av år 1881) kan en läkare av domstol frändömas jus practicandi, därest han gjort sig skyldig till följande brott:

1) Otukt mot minderårig, intagen i straffanstalt, förbättringsanstalt, barnhus, sjukhus, hospital eller from stiftelse, eller uppsåtligt förledande vare sig för vinnings skull eller yrkesmässigt av minderårig till otukt med tredje person.

2) Bistånd, lämnat havande kvinna, att döda eller fördriva hennes foster eller dödande eller fördrivande av foster vare sig med eller utan kvinnans vilja.

3) Ouppsåtligt vållande till annans död eller svår kroppsskada, förorsakande sjukdom eller tillfällig oförmåga att utöva yrke eller befattning.

Om alla dessa fall gäller att, därest den brottslige förövat gärningen i fråga under utövande av sitt yrke, han kan frändömas rätt att vidare utöva detsamma.

Då domstol frändömer någon rätt att utöva yrke, bestämmer domstolen tillika för hur lång tid denna påföljd skall gälla enligt följande regler:

1) i fall av livstids fängelse gäller frändömandet för alltid;

2) i fall av frihetsstraff under 2 till 5 år gäller frändömandet en tid av 2 till 5 år utöver huvudstraffet;

3) i fall av böter gäller frändömandet en tid av 2 till 5 år.

Den läkare, som utövar sitt yrke med vetskap att rätten härtill frändömts honom, straffas med fängelse intill sex månader eller böter högst 600 floriner.

England, Skottland och Irland. Lagstiftningen angående läkares legitimation eller frantagande av jus practicandi innefattas i »Medical Act 1858» samt »Standing Orders of the General Medical Council» (utgiven 1907).

Enligt Medical Act 1858 finnes ett »General Council of medical education and registration of the united Kingdom», vars medlemmar utses av regeringen, universiteten och vissa andra korporationer. Detsamma benämnes oftast »General Medical Council» eller helt kort »General Council». Under detta sorterar (för vart och ett av de tre länderna) ett »Branch Council».

Legitimation av läkare sker genom översändande av examensintyg och dylikt till registratören hos »General Council». Den sistnämnde skall årligen låta från trycket utgiva och för försäljning tillhandahålla en förteckning över samtliga legitimerade läkare, »The Medical Register».

Om någon registrerad läkare överbevisas om brott, som medför dödsstraff eller som icke kan sonas med böter, eller dömes han av »General Council» efter vederbörligt förhör skyldig till nesligt uppförande i yrkesutövning, kan »General Council» låta stryka hans namn i registret.

Klagomål över läkares uppförande skall skriftligen och med angivande av orsaken göras hos generalregistratorn, som sedermera inforrdar den anklagades förklaring. Handlingarna överlämnas nu till en kommitté (»Committee for penal cases»), som (eventuellt efter vidare undersökning) antingen förklarar saken icke föranleda någon åtgärd eller anmäler ärendet hos »General Council» för undersöknings anställande. Slutligen har »General Council» att (inför slutna dörrar) avgiva utslag (frikännande eller fällande; i det senare fallet strykes den anklagades namn i registret). Läkare, vars namn strukits i registret, få icke undergå ny examen utan efter medgivande från »General Council».

Det är emellertid väl att bemärka, att en läkare, som dömts att avföras från förteckningen över legitimerade läkare — den enda straffpåföljden av disciplinär art — fortfarande kan utöva läkaryrket, ehuru han ej kan föra titeln av medicine doktor å visitkort eller skylt och ej heller å recept kalla sig så.

Ovanstående bestämmelser anses särdeles föråldrade och en utredning lär pågå i syfte att införa nya föreskrifter.

Frankrike. Uti V kap. 25 § i lag om läkarkonstens utövning den 30 november 1892 är stadgat, att läkare kan utöver annat ådömt straff förklaras förlustig jus practicandi, temporärt eller för alltid, då han dömts till

- 1) kroppsstraff eller annat ärerörigt straff,
- 2) korrektionsstraff för förfalskning, stöld, bedrägeri eller brott, som omnämnes i art. 316, 317, 331, 332, 334 och 335 av Code penal (kastration, fosterfördrivning, sedlighetsbrott mot barn, våldtäkt m. m.),
- 3) ett av en brottmålsrätt ådömt korrektionsstraff för handlingar, som av lagen betecknas såsom brottsliga.

Utövar den, som sålunda suspenderats, likväl yrket, straffas han i likhet med varje annan, som olagligen utövar läkaryrket, med 100—500 francs böter. Förnyas förseelsen, är straffet 500—1000 francs böter eller fängelse (från 6 dagar till 6 månader) eller bådadera. — Tillägger han sig titeln »docteur» eller »officier de santé», straffas han med böter från 1,000 till 2,000 francs; om förseelsen upprepas, blir straffet antingen böter från 2,000 till 3,000 francs eller fängelse eller ock båda-dera.

Belgien. En legitimerad läkare kan av domstol frändömas rätt att under en tid av högst två år utöva läkaryrket. Berövandet av jus practicandi sker genom en av domstol avkunnad dom (i enlighet med art. 19—22 av lagen den 12 mars 1818 angående rätt att utöva olika slag av läkaryrke). Åtal kan anställas mot den, som, ehuru jus practicandi frändömts honom, likväl fortfar att utöva läkaryrket. Efter utgången av den tid, för vilken jus practicandi frändömts läkare, kan denne åter utöva läkaryrket.

Italien. På administrativ väg kan en läkare i allmänhet icke drabbas av viss tids eller ständigt förlust av jus practicandi. Enligt reglemente den 19 juli 1906 för läkekonstens utövning har prefekt endast rätt att från tjänsten suspendera kommunala fattigläkare.

Genom domstols utslag åter kan läkare suspenderas från utövningen av sitt yrke uti vissa i strafflagen angivna fall.

Enligt § 25 i strafflagen kan suspension från utövningen av ett yrke sträcka sig från 3 dagar till två år. § 35 i samma lag stadgar att, förutom i lagen bestämda fall, varje straff för förseelser, begångna med missbruk av läkaryrket, medför suspension från utövningen av yrket för en tid lika med den för det pålagda frihetsstraffet eller den tid, som bort beräknas i händelse av insolvens för ett pekuniärt straff. Suspensionen kan dock aldrig överstiga den i § 25 bestämda maximigränsen (två år).

De viktigaste fall, då suspensionen av läkaryrket tillämpas, äro följande:

försämring eller förgiftning på för hälsan farligt sätt av dricksvatten till allmänt bruk;

förfalskning på för hälsan farligt sätt av livsmedel eller läkemedel:

försäljning av för hälsan farliga livsmedel;

fosterfördrivning med kvinnans samtycke;

fosterfördrivning utan kvinnans samtycke;

lösgivning av sinnesrubbade personer, som anförtrotts till vård;

mottagning av sinnesrubbade personer till vård, utan att begära bemyndigande i de fall, då sådant föreskrivits, m. m.;

samt, jämlikt lag den 1 augusti 1907 angående hälsovård, uraktlåtenhet att tjänstgöra vid epidemi.

Överskrider den suspenderade de på grund av domen honom åliggande skyldigheter, kan han straffas med fängelse ända till ett år eller böter från 100 till 3,000 lire.

Spanien. Genom domstols utslag kan läkare frångas jus practicandi för alltid eller för viss ådömd tid. Sådant straff synes dock tillämpas endast i de fall, där läkare med missbruk av sitt yrke eller sin tjänst deltagit i vissa uti art. 483 av strafflagen angivna brott, nämligen:

föregivande av havandeskap eller utbyte av barn, undanstickande eller utsättande av äkta barn i syfte att låta detsamma förlora sitt civilstånd.

Diplomet återtages av medicinalinspektören, men om en suspenderad ändock utövar yrket, är han underkastad särskilt straff.

Jus practicandi återvinnes fullständigt och utan några inskränkingar, när ansvarigheten förfallit genom benådning, amnesti, utståndet straff eller preskription av brottet eller straffet.

I **Portugal** finnas inga lagbestämmelser, genom vilka läkare kunna såsom straffpåföljd eller av annan orsak frångas rätten att utöva läkarverksamhet.

Bilaga B.

Översikt av utländsk lagstiftning rörande obehörigas utövande av läkarkonsten.

En överblick över utländsk lagstiftning på detta område visar, att detta ämne behandlats på olika sätt, och olikheterna hänföra sig ej blott till detaljer, utan öck till de stora principiella spörsmålen. Ur denna synpunkt kunna lagstiftningarna i de länder, som äro av intresse, skiljas i två olika grupper. Den ena omfattar de lagar, som bygga på principiell frihet för var och en, sålunda även för icke leg. läkare, att utöva läkarverksamhet, men av vilka lagar de flesta söka på det ena eller andra sättet avvärja de värsta farorna från kvaacksalveriet. Den andra gruppen omfattar de lagar, som vila på den motsatta principen, nämligen på absolut förbud för icke leg. läkare att utöva läkarverksamhet.

Till den förra gruppen höra England, Tyskland, Norge och ett par schweiziska kantonen. Beträffande de åtgärder, som i dessa länder äro vidtagna för att avskära de farligaste utväxterna på kvaacksalveriet, avvika de i någon mån från varandra.

Enligt engelsk lag får vem som helst utöva läkarverksamhet. Leg. läkare ha framför andra följande företräden: 1) de få på rättslig väg indriva sina fordringar på grund av praktiken; 2) de kunna på begäran befrias från skyldighet att fullgöra vissa offentliga plikter, såsom att sitta i jury o. s. v.; 3) de kunna erhålla offentliga läkartjänster; 4) de få utgiva sig för läkare genom antagande av motsvarande titel, annonsering o. s. v.

I Tyskland har en utförligare reglering av denna fråga hittills lämnats åt de särskilda förbundsstaternas lagstiftning. På administrativ väg ha också i de flesta av dessa utfärdats ungefär likalydande författningar. I dessa åläggas de, som utan att vara leg. läkare yrkesmässigt utöva läkarverksamhet, att göra anmälan därom hos vederbörande läkarämbetsman eller polismyndighet och därvid uppge namn, adress, antecedentia och andra dylika personliga förhållanden. Vidare äro offentliga meddelanden av nämnda personer förbjudna, såvida de äro ägnade att ingiva oriktiga föreställningar om dessa personers utbildning, befogenheter eller verksamhetsresultat eller innehålla reklamässiga löften. Dessutom äro jämväl förbjudna offentliga meddelanden om läkemetoder, såvida dessa tilläggas verkningar, som gå utöver deras verkliga värde, eller såvida de vilseleda allmänheten genom det sätt, varpå läkemetoderna rekommenderas, eller slutligen såvida de på grund av sin beskaffenhet äro ägnade att framkalla skada å patienternas hälsa. Straffet för överträdelse av dessa föreskrifter är högst 60 marks böter eller motsvarande fängelse.

Utom dessa föreskrifter finnas också några andra, ägnade att motverka kvaacksalveriet och gällande för hela tyska riket. Så bestämmelserna i Reichsgewerbeordnung §§ 56 a och 147 p. 3. Enligt det förra lagrummet få de, som bedriva läkarverksamhet, men ej äro leg. läkare, icke resa omkring och utöva sin verksamhet.

Enligt det senare straffas den icke leg. läkare, som betecknar sig som läkare eller tillägger sig en annan titel, som är ägnad att ingiva föreställningen om en leg. läkare. Med det senare lagrummet böra sammanställas bestämmelserna i Gesetz gegen den unlauteren Wettbewerb 1909, §§ 1, 4, och dessutom möjligen Reichsgewerbeordnung § 30.

För tysk rätts del förtjäna också nämnas straffskärpningarna i Strafgesetzbuch §§ 222, mom. 2, och 230, mom. 2, enligt vilka straffet för vållande till annans död eller till annans kroppsskada skärpes utöver det normala i de fall, »wenn der Thäter zu der Aufmerksamkeit, welche er aus den Augen setzte, vermöge seines Amtes, Berufes oder Gewerbes besonders verpflichtet war». Brotten lyda i dessa fall under allmänt åtal, och tysk praxis visar, att kvacksalvare tämligen ofta bliva fällda enligt nämnda lagrum.

Med nu angivna medel är man emellertid icke nöjd i Tyskland. Ett förslag till lag för hela riket är utarbetat och 1910 förelagt riksdagen. Detta bygger visserligen på samma princip: frihet för envar att utöva läkarverksamhet, men de inskränkningar, som föreslagits, äro dock betydande: 1) absolut förbud för vissa farliga sjukdomars behandling och behandling med vissa läkemetoder i yrkesmässig omfattning; 2) det yrkesmässiga utövandet kan helt och hållet förbjudas genom ingripande från administrativ myndighet, om omständigheter föreligga, som giva vid handen, att genom yrkets utövande patienternas liv svävar i fara eller deras hälsa skadas eller de bliva ekonomiskt uppskörtade; 3) yrkesmässiga kvacksalvare äro förbjudna att försälja läkemedel eller giva sina patienter anvisning på de ställen, där dessa böra köpas; 4) förbud för vilseledande annonsering och reklam.

Under opposition från alla håll mottogs detta förslag i riksdagen och hänsköts till ett utskott, där det alltjämt ligger. Anmärkningarna äro naturligtvis olika alltefter de håll, varifrån de komma.

Vad Norge angår råder enligt lag av 1871 principiell frihet för alla att öva läkarverksamhet. I väsentliga avseenden är lagen ändrad 1889. Liksom i Tyskland gälla emellertid väsentliga inskränkningar i nämnda frihet. Med böter eller fängelse straffas sålunda den, som ej är leg. läkare, men »tager syge i kur» och därvid har antagit läkartitel eller annan beteckning, som är ägnad ingiva allmänheten den uppfattningen, att han är läkare, eller använder läkemedel, som det är apotekare förbjudet att utlämna till vem som helst, eller är kringresande eller icke uppehållit sig i riket 3 år eller i Norge utstått straffarbete eller utan hälsovårdsnämnds tillåtelse behandlar sådana farliga epidemiska eller smittosamma sjukdomar, som på grund av gällande hälsovårdslagstiftning stå under offentlig myndighets särskilda uppsikt. Vid antagandet 1889 i stortinget av sistnämnda bestämmelse utlades denna på följande sätt: »Ligeoverfor en Politibestemmelse som denne er det jo klart, at det Offentlige ikke behøver at bevise, at en Kvaksalver har skjønnet, at han har behandlet Syfilis eller andre farlige smitsomme Sygdomme; thi det vilde jo være altfor galt, hvis en Kvaksalver altid skulde kunne slippe fra det ved at sige: jeg skjønner Ingenting — at han saa skulde kunne behandle Folk i hundredevis. Jeg erkjender, at der kan være Tilfælde, hvori selv en Doktor kan tage Feil, men det er ikke for stærkt, at Folk, der befatter sig med noget, som de ikke skjønner sig paa, da ilægges Politistraf, hvis de gjør saa farlige Ting som at behandle yderst smitsomme Sygdomme. De bør ligeoverfor Politiforseelser af denne Art paa ingen Maade kunne høres med det Paa-skud: vi skjonte os ikke paa det». Senare har i Norge framställt förslag om ytterligare inskränkningar avseende att älägga den icke leg. läkare, som behandlar en venerisk sjuk, ansvar för den skada, som kan antagas hava uppkommit därigenom,

att sjukdomen behandlats av kvacksalvaren i stället för av en leg. läkare. Denna bestämmelse har i motiveringen juridiskt försvarats därmed, att ett fullt analogt ansvar åligger vårdshuvud, då han ansvarar för skador, som träffa personer på grund av hos honom ådraget rus.

En norsk kommitté, som haft hela kvacksalverifrågan under behandling, har i sitt 1908 avgivna betänkande föreslagit endast ett par mindre betydande ändringar i den gällande rätten. I betänkandet har refererats ett intressant rättsfall från 1902 rörande den fråga, som i det ovan från stortingsförhandlingarna 1889 anförda yttrandet berördes. I Højesterets motivering till en fällande dom hette det bl. a.: »Naar loven for visse sygdommes vedkommende forbyder kvaksalverbehandling antages, at den, der vil indlade sig paa kvaksalveri, skal have saavidt insigt i, hvad der vedkommer denne bedrift, at han fra de sygelige symptomer hos vedkommende patient kan, ialfald som regel, bedømme, om der er nogen rimelighed for, at sygdommen hører til de undtagne. Den, som uden at have saavidt skjøn, inlader sig paa at kvaksalverere, vil derfor, om sygdommen viser sig at høre til de undtagne, ikke kunne være in salvo blot paa grund af sin uvidenhed. Vildfarelse og feiltagelse vil ikke kunne være diskulperende, ialfald saalænge der ikke er tale om symptomer, ligeoverfor hvilke det icke med rimelighed kan fordres, at vedkommende kvaksalverer borde fattet mistanke.»

I norska kvacksalverilagen finnes slutligen straff bestämt för den icke leg. läkare, som i sådant fall, där han är förbjuden öva läkarkonst, tar sjuk »i kur» och därvid tillfogar denne betydlig skada till kropp eller hälsa. Straffet är oberoende av om vållande föreligger.

Beträffande de schweiziska kantonerna, som kunna räknas till ifrågavarande grupp, kan anföras, att i en av dessa endast förbud för icke leg. läkare att företaga svårare operativa ingrepp gäller, och att i en annan gäller, att envar är för fel vid sjukbehandling ansvarig gentemot den skadade, att endast examinerade läkare få innehåva offentliga läkartjänster, att icke leg. läkare ej få bära titel, som kan ingiva föreställning, att han är examinerad, samt att i offentliga tillkännagivanden, annonser o. s. v. oriktiga uppgifter om faktiska omständigheter ej få lämnas.

Till den motsatta gruppen av lagstiftningar, dem, som principiellt bygga på förbud för icke leg. att öva läkarverksamhet, höra de nederländska, belgiska, franska, italienska, österrikiska, ungerska och finska lagarna samt lagarna i de flesta schweiziska kantonerna och i ett flertal av de nordamerikanska staterna. Dansk lag intager en viss mellanställning.

Av intresse vid undersökningen av dessa lagstiftningar är huvudsakligen det sätt, varpå det straffbara kvacksalveriet närmare begränsas.

I åtskilliga lagar är det endast det yrkesmässiga utövandet av läkarverksamhet från en icke leg. persons sida, som är straffbart. Så i de flesta schweiziska kantonerna, t. ex. Bern, Genève, Zürich, vidare i de nederländska och italienska samt delvis i nordamerikanska lagar. Den österrikiska lagen lämnar tvivel, huruvida den straffar blott det yrkesmässiga kvacksalveriet eller varje utövande av läkarkonst från obehörigs sida. I ett österrikiskt lagförslag, som framlagts, förklaras uttryckligen blott det yrkesmässiga straffbart, varjämte absolut förbud föreslagits för varje obehörig att använda narkos, hypnos eller annat förfarande, som upphäver eller försvagar medvetandet eller viljan.

I Ungern förbjödes blott det yrkesmässiga utövandet, som sker mot vederläggning.

Blott det vanemässiga kvacksalveriet straffas i Belgien och Frankrike (»habitu-ellement«).

I Danmark är likaledes det vanemässiga förbudet, men blott under viss förut-sättning. Denna är, att den sjuke genom att behandlas av kvacksalvaren utsättes för fara, vilket åter anses föreligga då antingen sjukdomen anses medföra fara för hälsan, om den ej rätt behandlas, varvid det för straffbarhet är likgiltigt, om de medel, som använts, äro oskadliga eller skadliga, och om kuren lyckats eller miss-lyckats, eller sjukdomen visserligen är utan fara i och för sig, men det av kvack-salvaren anlitade behandlingssättet går utöver de ofarliga husmedlens område. I det danska strafflagförslaget av 1912 är föreslaget straff av böter eller fängelse, när »nogen driver uberettiget Virksomhed som Læge».

Varje behandling mot vedergällning samt redan erbjudandet av sådan behand-ling är straffbart i Finland. Undantag göres blott för »den mindre kirurgien», som är fri.

I ett par nordamerikanska stater är varje utövning av läkarverksamhet för-bjuden den obehörige.

Vad straffsatserna i de nu anförda lagstiftningarna angår, så variera dessa betydligt. För första resan går straffet högst upp i Italien till högsta bötesbelopp; i Frankrike till 500 francs böter, i Danmark till 200 kronors böter eller fängelse i högst 4 månader, i Belgien till 100 guldens böter o. s. v. I de flesta lagar är särskild högre strafflatitud stadgad för återfall.

Även i de länder, där lagstiftning av nu nämnd art gäller, finnas straffbestäm-melser, som i annan riktning avse att motverka kvacksalveriet. Sålunda betraktas av fransk lag obehörigs tillägnande av doktorstitel vid utövande av läkarverksam-heten som försvårande omständighet, vilken höjer straffet ända upp till 3,000 francs böter eller 1 års fängelse.

Medicinalstyrelsens lagförslag.

Utkast till lag om läkarkonstens utövning.

1:o) Behörighet att utöva läkarkonsten och från apotek förskriva jämväl häftigt verkande eller giftiga läkemedel tillkommer endast den, som inom riket avlagt medicinsk licentiatexamen eller, utan att hava avlagt sådan examen, av Kungl. Maj:t antingen erhållit särskild tillåtelse att inom riket verka såsom läkare eller utnämnts till läkartjänst.

Denna behörighet må icke av någon begagnas med mindre han, efter anmälan, av medicinalstyrelsen blivit förklarad för legitimerad läkare och såsom sådan antecknad i styrelsens matrikel.

2:o) Enahanda behörighet, som i 1:o sägs, tillkommer läkarkandidat, som av medicinalstyrelsen förordnats att tjänstgöra såsom vikarie för läkare eller såsom extra läkare eller ock, i egenskap av läkarstipendiat för den militära sjukvården, beordrats till tjänstgöring; dock gäller för sådan vikarie, extra läkare eller stipendiat hans behörighet endast för den tid, för vilken han blivit till tjänstgöring såsom läkare förordnad eller beordrad.

3:o) Begår läkare brott, därför han dömes till förlust av medborgerligt förtroende; varde tillika dömd till mistning av rätten att utöva läkarkonsten under samma tid, varunder vanfrejden varar.

4:o) Dömes läkare för brott, varom i 6 § 18 kap. strafflagen sägs, eller för våldtäkt mot kvinna, vilken han såsom läkare behandlar, eller för fosterfördrivning; varde även dömd till mistning för alltid av rätten att utöva läkarkonsten.

5:o) Den, som, utan att enligt 1:o eller 2:o vara därtill behörig eller, ehuru han till följd av domstols utslag är i mistning av rätten att utöva läkarkonsten, åtager sig att mot betalning behandla fall av

a) sjukdom, som kan spridas genom smitta och av denna anledning är föremål för särskilda av Kungl. Maj:t utfärdade föreskrifter,

b) smittosam könssjukdom, även om den uppträder på andra delar av kroppen, än å könsorganen, eller

c) kräftsjukdom,

straffes med böter intill 500 kronor eller fängelse i högst sex månader.

6:o) Till samma straff dömes den, som utan att enligt 1:o eller 2:o vara därtill behörig eller, ehuru han till följd av domstols utslag är i mistning av rätten att utöva läkarkonsten, å människor företager hypnotisk eller eljest mystisk sjukbehandling eller behandling under allmän bedövning.

7:o) Föregiver sig någon genom tillkännagivande, som innehåller medvetet osann uppgift, kunna bota sjukdomar; eller

tillägger sig någon, som icke avlagt medicinsk licentiatexamen, titeln läkare, i eller utan förbindelse med annat ord eller annan titel, som uppenbarligen är avsedd att bibringa allmänheten föreställningen, att han är examinerad läkare; eller

drager någon, som icke är behörig att utöva läkarkonsten, från ort till ort och mot betalning behandlar sjuka;

straffes med böter intill 300 kronor.

8:o) Den, som eljest, utan att enligt 1:o eller 2:o vara därtill behörig eller, ehuru han till följd av domstols utslag är i mistning av rätten att utöva läkarkonsten, yrkesmässigt eller mot betalning tager sjuka under behandling; straffes för kvacksalveri med böter från 5 till 100 kronor.

9:o) I alla mål, där allmän åklagare å tjänstens vägnar fört talan mot läkare, åligge det honom att till medicinalstyrelsen insända en bestyrkt avskrift av domstolens utslag, enligt vilket styrelsen har att i sin läkarmatrikel låta anteckna ådömt straff.

10:o) De för förseelse mot §§ 5—8 av denna lag stadgade straff gälla icke i de fall, då den skyldige för förseelsen dömes till ansvar efter allmän strafflag.

11:o) Åtal för förseelse mot §§ 5—8 av denna lag anhängiggöres vid allmän domstol och utföres av allmän åklagare, ändå att angivelse ej sker. Åklagare vare ock pliktig att utföra åtal å dylik förseelse, som hos honom angives av vederbörande förste provinsialläkare.

Den, som under tid, då han är ställd under tilltal för förseelse mot §§ 5—8 av denna lag, fortsätter samma förseelse, skall, när han därtill varder lagligen förvunnen, för varje gång stämning därför utfärdats och delgivits, fällas till det straff, som för sådan förseelse är stadgat.

12:o) Böter, som enligt denna lag ådömas, tillfalle med en tredjedel kronan och med två tredjedelar åklagaren. Finnes särskild angivare annan än vederbörande förste provinsialläkare, tage han hälften av åklagarens andel.

Saknas tillgång till fulla gäldandet av dessa böter, skola de förvandlas efter allmän strafflag.

Två inom civildepartementet utarbetade alternativa lagförslag om obehörigt utövande av läkarkonsten.

Alternativ I.

Förslag till lag om obehörigt utövande av läkarkonsten.

§ 1.

Utövar någon läkarekonsten utan att vara därtill behörig och sker det mot ersättning och i avsevärd omfattning, böte från och med fem till och med ettusen kronor.

Behandlas därvid sådan sjukdom, som i § 2 sägs, och har den brottslige insett eller bort inse, att dylik sjukdom förelåg, eller användes sådant behandlingssätt, som i § 2 sägs, må straffet förhöjas till fängelse i högst ett år.

§ 2.

Den, som utövar läkarkonsten utan att vara därtill behörig och därvid i annat fall än i § 1 avses mot ersättning behandlar venerisk sjukdom eller sådan sjukdom, som i kungl. förordningen angående åtgärder mot införande och utbredning av smittsamma sjukdomar bland rikets invånare den 19 mars 1875 omförmäles, straffes, där han insett eller bort inse, att dylik sjukdom förelåg, med böter från och med fem till och med femhundra kronor eller med fängelse i högst sex månader.

Lag samma vare, där någon utövar läkarkonsten utan att vara därtill behörig och därvid i annat fall än i § 1 avses företager hypnotisk behandling eller behandling under allmän bedövning.

§ 3.

Verksamhet, som tillkommer sjukgymnast eller sjukvårdsbetjäning, anses ej som utövning av läkarkonsten enligt denna lag.

§ 4.

Den, som under tid, då han är ställd under tilltal för förseelse mot denna lag, fortsätter samma förseelse, skall, när han varder därtill lagligen förvunnen, för varje gång stämning därför utfärdats och delgivits, fällas till det ansvar, som är bestämt för sådan föreelse.

§ 5.

Allmän åklagare åligger att åtala förseelse mot denna lag.

§ 6.

Böter, som efter denna lag ådömas, tillfalla med en tredjedel kronan och med två tredjedelar åklagaren.

Saknas tillgång till fulla gäldandet av dessa böter, skola de förvandlas efter allmän strafflag.

Genom denna lag upphävas de i Kungl. Maj:ts nådigsta Privilegier för Collegium Medicum den 30 oktober 1688 givna straffbestämmelser för obehörigt utövande av läkarkonsten.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1914.

Alternativ II.

Förslag till lag om straff för vissa fall av obehörigt utövande av läkarkonsten.

§ 1.

Den, som utövar läkarkonsten utan att vara därtill behörig och därvid mot ersättning behandlar:

venerisk sjukdom;

sådan sjukdom, som i kungl. förordningen angående åtgärder mot införande och utbredning av smittsamma sjukdomar bland rikets invånare den 19 mars 1875 omförmäles; eller

annan sjukdom, vilken vid dröjsmål med lämplig läkarvård eller ändå att dylik vård i tid anlitas innebär fara för döden eller för sådan kroppsskada, som i 14 kapitlet 10 § strafflagen sägs;

straffes, där han insett eller bort inse, att dylik sjukdom förelåg, med böter från och med fem till och med femhundra kronor eller med fängelse i högst sex månader.

Lag samma vare, där någon utövar läkarkonsten utan att vara därtill behörig och därvid företager hypnotisk behandling eller behandling under allmän bedövning.

Verksamhet, som tillkommer sjukgymnast eller sjukvårdsbetjäning, anses ej som utövning av läkarkonsten enligt denna lag.

§ 2.

Den, som under tid, då han är ställd under tilltal för förseelse mot denna lag, fortsätter samma förseelse, skall, när han varder därtill lagligen förvunnen, för varje gång stämning därför utfärdats och delgivits, fällas till det ansvar, som är bestämt för sådan förseelse.

§ 3.

Allmän åklagare åligger att åtala förseelse mot denna lag.

§ 4.

Böter, som efter denna lag ådömas, tillfalla kronan.

Saknas tillgång till fulla gäldandet av dessa böter, skola de förvandlas efter allmän strafflag.

Genom denna lag upphävas Kungl. Maj:ts nådigsta Privilegier för Collegium Medicum den 30 oktober 1688 i vad desamma stadga straff för sådana fall av obehörigt utövande av läkarkonsten, för vilka straff i denna lag är satt.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1914.

Allmänna svenska läkarföreningens utlåtande den 16 mars 1913.

I. Bestämmelser mot kvacksalveriet.

Tillfredsställelsen inom landets läkarkår över medicinalstyrelsens initiativ i frågan synes, att döma av de från lokalföreningarna inkomna utlåtandena, vara stor och allmän, och för visso är det också på tiden att från statsmakternas sida något göres för att stävja det alltmer omkring sig gripande kvacksalveriet och för att söka förekomma de vådor, för vilka denna vitt utbredda hantering utsätter samhället i sin helhet.

Kvacksalveriet är nämligen i våra dagar något helt annat än i forna tider, då individer här och var i bygderna sökte lämna befolkningen den hjälp vid irakad sjukdom, som på grund av de stora avstånden till närmaste läkarstation icke kunde på annat sätt erhållas. Dessa »kloka gubbar» eller »kloka gummor», som de gemenskapen kallas, hade otvivelaktigt en samhällsnyttig uppgift att fylla och hava det måhända i någon mån ännu här och var i orter, där läkartillgången är knapp, och under förutsättning att de bedriva sin verksamhet i mindre omfattning samt med iakttagande av nödig försiktighet. Något sådant torde däremot näppeligen kunna sägas om det slag av yrkeskvacksalvare, som på senare tider uppstått i allt större och större antal, och vilka icke nöja sig med att lämna sitt biträde i enkla fall och till sjuka, som självmant inställa sig, utan som tvärtom organisera sin verksamhet fullt affärsmässigt, väl vetande att utnyttja all den reklam, som våra dagars fulländade utbudningsmetoder möjliggöra. Konkurrenten och de med reklamen förenade kostnaderna tvinga dessa kvacksalvare att giva sig in på allt vidare områden och att söka uppbringa sin omsättning till det högsta möjliga. Driftigheten blir här som inom andra affärgrenar utslagsgivande i fråga om rörelsens avkastning och studerar man kvacksalvarnas ekonomiska förhållanden litet närmare, finner man lätt parallellismen mellan reklam och vinst. På så sätt har på senare tider uppkommit ett alldeles nytt näringsfång, som visat sig så lönande, att landet numera, kan man säga, är översvämmat av en massa geschäftsmakare, som spekulera i allmänhetens hälsa, och som därvid betjäna sig av affärsmetoder ofta nog av sådan art, att de, där de ej rent av äro bedrägliga, dock betänkligt närma sig bedrägeriet. Som mätare på den omfattning, i vilken detta yrkesmässiga kvacksalveri bedrives, torde det förhållandet förtjäna omnämnas att icke få av yrkets utövare deklarerat för inkomster uppgående till flere 10-tusentals kronor om året. Här är således icke längre fråga om de avlägsna bygdernas anspråkslösa läkekunniga, som mot ringa betalning lämna det bistånd de kunna åt sjuka, som självmant uppsöka dem. Man möter i stället en helt annan och alls icke sympatisk typ yrkesmässiga affärsidkare, som söka värva kunder över hela landet, vilka de ofta nog på ett upprörande sätt uppskörta. Det gäller här icke hjälp, som lämnas i trängande fall och vid verkligt behov, utan bi-drager snarare det yrkesmässiga kvacksalveriet att alstra ökad sjuklighet. Genom meddelandet av sjukdomsbeskrivningar och uppräknandet av sjukdomssymtom framkallas nämligen ofta nog en följd av nya sjukdomstillstånd hörande till de funktio-

nella neuroserna, vilka utan svårighet kunna väckas till liv hos personer, som lida av neurastheniska anlag.

Vore det emellertid så, att kvacksalveriet i denna form, oavsett det bedrägliga i verksamheten, icke vållade andra olägenheter än att lättrogna personer avlockades penningar och att neurastheniska individer fölle offer därför, kunde man ju möjligen låta saken bero och överlämna åt den enskilde att själv se sig för. Men det yrkesmässiga kvacksalveriet medför icke blott ekonomiska uppoffringar, det utsätter därjämte kunderna för stora vådor, därigenom att de, som lida av svåra organiska, men botliga sjukdomar, uppehållas med löften och förespeglingar så länge, tills den sakkunniga behandlingen, i fall där sådan eljest kunnat gagna, icke vidare förmår hjälpa. På så sätt — och häri ligger i sanning ingen överdrift, sjukhusens och läkarnas journaler kunna icke jävas — bringas årligen många sjuka till en förtidig död.

Läkarföreningen kan därför icke underlåta att som sin mening framhålla önskvärdheten av, att den ifrågasatta lagstiftningen icke alldeles förbiser de möjligheter, som finnas att nedbringa antalet av det yrkesmässiga kvacksalveriets offer, utan att därför beträda det av allmänna meningen, som det tycks, hägnade område, inom vilket det mera begränsade kvacksalveriet rör sig. I betraktande av det yrkesmässigt bedrivna kvacksalveriets, på grund av intensiteten och omfattningen, ökade förmåga att på nyss angivna sätt åstadkomma skada synes det därför som om statsmakterna borde allvarligt överväga, huruvida icke så starka humanitära skäl föreligga för ett ingripande mot detta, att ett försök borde göras att på lagstiftningens väg hämma detsamma. Vi läkare hava i denna fråga en grannlaga ställning, då vi lätt utsätta oss för att här betraktas som partiska, men vår dagliga erfarenhet talar ett så tydligt språk att vi anse oss pliktiga att vid detta tillfälle giva uttryck åt våra betänkligheter gent emot det överhandtagande kvacksalveriet och åt vår medkänsla för alla dem, som för oss klagat över sin sorgliga belägenhet, då vi nödgats säga dem, att undergörarnes kurer icke haft annan verkan, än att tidpunkten för det riktiga ingreppet blivit försuten.

Att uppfattningen beträffande kvacksalveriet skall vara olika allt efter de grundsynpunkter, som anläggas, säger sig själv. Vi läkare anse naturligtvis, att allt kvacksalveri är förkastligt och att det gagn, som mången tror sig hava haft av kvacksalvares råd, oftast är illusoriskt och beroende av sjukdomens art, som antingen varit sådan, att den gått till hälsa av sig själv eller att den kunnat hävas genom suggestiva inflytelser. För oss, som ägnat läkekonsten vårt liv, står det nämligen klart, att bedömandet av så invecklade och svårtydda frågor, som dem om andlig eller kroppslig sjukdom och om botemedlen härför, framförallt kräver grundliga studier och omfattande kunskaper.

Denna vår uppfattning delas säkerligen också av många medborgare, varom flera petitioner och framställningar vittna, som från skilda delar av landet inkommit. Beklagligtvis möter emellertid inom en del kretsar av vårt folk denna uppfattning starka gensagor — väl i regeln inspirerade av kvacksalvare — och lärer från sådant håll varje förslag till bestämmelse mot kvacksalveriet stöta på motstånd.

Vad som däremot icke lär kunna av någon motsägas är, att de vådor, för vilka kvacksalveriet utsätter den allmänna hälsovården, böra om möjligt förebyggas, på det att icke ansträngningarna, som göras för och kostnaderna, som nedläggas på hämmandet av de smittsamma sjukdomarna, måtte vara förgäves. Här kan icke individens rätt att fritt förfoga över sin person förebäras som hinder för ett ingripande, ty alldeles oavsett att den sjukes hälsa och liv vedervägas uppstår i varje

dylikt fall en större eller mindre risk för en epidemisk utbredning av sjukdomen, så mycket mera som kvacksalveriet i stor utsträckning utövas brevledes utan besiktning av de sjuka.

En lagbestämmelse med syfte att förebygga dylika samhällsvådliga följder av kvacksalveriet torde, när dessa synpunkter anläggas, också kunna påräkna nödigt stöd av den allmänna meningen.

En del lokalföreningar hava framställt invändningar mot stadgandet av bestämmelser om straff för obehörigt sysslande med smittsamma sjukdomar, därför att dessa bestämmelser förutsätta en förmåga hos kvacksalvarna, som dessa sakna, nämligen förmågan att skilja de smittsamma sjukdomarna från andra; vid dessa invändningar torde man dock icke behöva fästa stort avseende, då lagstiftningen svårigen kan anses skyldig att taga hänsyn till den omständigheten, att en person tillägger sig större kompetens än han verkligen äger. Visserligen kan därigenom inträffa, att en kvacksalvare blir straffad för att ha behandlat en smittsam sjukdom, ehuru han ej insett eller ens med sina förutsättningar kunnat inse, att en sådan sjukdom förelåg, men detta är fullt i sin ordning, ty ställer sig en person frivilligt i en situation, som kräver särskild kompetens och aktsamhet, så är det skäligt, att han därigenom också löper en särskilt stor risk.

Då de inom civildepartementet utarbetade förslagen torde kunna betecknas som en bearbetning av medicinalstyrelsens utkast, har läkarföreningen icke ansett det behövt att här närmare ingå på någon kritik av medicinalstyrelsens utkast i fråga om bestämmelser mot kvacksalveriet, utan övergår nu till behandlingen av de i departementet upprättade förslagen.

Skillnaden mellan dessa båda förslag är i huvudsak den att alternativ II endast stadgar straff för vissa slag av obehörigt utövande av läarkonsten, medan i övrigt de gamla bestämmelserna av den 30 oktober 1688 skulle kvarstå, under det att alternativ I söker lösa frågan i sin helhet.

För sin del måste läkarföreningen, åberopande vad ovan anförts, obetingat giva företräde åt alternativ I, vilket med behörig hänsyn tagen till oviljan på vissa håll att lägga hinder i vägen för det i mindre skala bedrivna mera lokala kvacksalveriet, söker stävja dess rent yrkesmässiga utövande. Att den övre straffgränsen för dessa kvacksalvare, när de befatta sig med smittsamma sjukdomar eller begagna i § 2 omnämnda behandlingssätt, satts högre än för de kvacksalvare, som bedriva sin verksamhet i mindre omfattning, synes även riktigt, då farligheten av de förras hantering givet måste vara större än av de senares.

Däremot kan läkarföreningen icke finna annat än att bötesminimum, 5 kronor, om straffet verkligen skall äga förmåga att hämma yrkeskvacksalveriet, är alldeles för lågt.

Beträffande § 1 i alternativ I i övrigt vill läkarföreningen endast framhålla önskvärdheten av, att det i lagen tydligen anges, att vid prövning, huruvida kvacksalvaren bort inse att smittsam sjukdom förelegat eller ej, icke dennes kunskapsmätt får utgöra normen, utan att denna fråga skall bedömas med hänsyn till fordringarna på en läkares kompetens. Vidare hemställes beträffande denna §, huruvida icke det kvacksalveri, som här åsyftas, lämpligare skulle kunna kännetecknas som »yrkesmässigt» än med uttrycket »mot ersättning och i avsevärd omfattning». Den förra formuleringen förefaller lättare att tolka, under det att avgörandet, huruvida omfattningen varit avsevärd eller ej, torde bliva synnerligen subjektiv.

I § 2 av alternativ I saknas straffbestämmelse för kvacksalvande med lungtuberkulos. Då denna sjukdom alltjämt utgör den vanligaste dödsorsaken och då

dess smittsamhet åtminstone i fråga om barn är synnerligen stor, hyser läkarföreningen den uppfattningen att samma skäl tala för dess särställande som de, som anförts för veneriska och de i kungl. förordningen den 19 mars 1875 uppräknade sjukdomarna, och vill således föreslå, att de i medicinalstyrelsens utkast punkt 5 mom. a angivna begreppsbestämningarna måtte komma till användning i paragrafens första stycke.

Likaledes synes det läkarföreningen högeligen önskligt, att det stycke i § 1 av alternativ II, som lyder: »annan sjukdom, vilken vid dröjsmål med lämplig läkarvård eller ändå att dylik vård i tid anlitas innebär fara för döden eller för sådan kroppsskada, som i 14 kap. 10 § strafflagen sägs», även erhåller plats i denna §.

Medicinalstyrelsen har i punkt 7 av sitt utkast bland annat föreslagit straff för den, som medelst osanna uppgifter föregiver sig kunna bota sjukdomar eller som, utan att vara behörig att utöva läkarkonsten, tillägger sig titel, som avser att bringa allmänheten föreställningen, att han är examinerad läkare. I departementets förslag återfinnes ingen sådan bestämmelse. Sedan läkarföreningen inhämtat, att dessa rättsförhållanden kunna förväntas bli behandlade i den lagstiftning om illojal konkurrens, som lär förberedas, har läkarföreningen icke ansett sig böra för närvarande ingå närmare på frågan.

Medicinalstyrelsens förslag i sistnämnda punkt 7 om skärpt straff för den kvacksalvare, som »drager från ort till ort», återfinnes heller icke i departementets förslag. I likhet med ett flertal lokalföreningar, som yttrat sig i frågan, anser också läkarföreningen denna bestämmelse mindre lämplig. Dels torde nämligen sådan ambulatorisk kvacksalvarverksamhet icke förekomma i synnerligen stor utsträckning, dels lär det icke kunna med skäl påstås, att straffbarheten är större, därför att gärningen utövas på olika platser.

I övrigt har läkarföreningen ingen anmärkning att framställa mot alternativ I.

Alternativ II finner läkarföreningen sig, som ovan framhållits, icke kunna förorda och har därför icke ansett det nödvändigt att här ingå på någon närmare granskning av detsamma.

II. Medicinalstyrelsens utkast till bestämmelser angående läkares mistning av rätten att utöva läkarkonsten.

Dessa bestämmelser återfinnas huvudsakligen i punkterna 1, 2, 3, 4 och 9 av medicinalstyrelsens utkast.

I fråga om punkterna 1, 4 och 9 har läkarföreningen ingen anmärkning att framställa.

I punkt 2 synes böra inrymmas samma behörighet för underläkare och amanuens vid kliniker, som tillerkänts övriga här uppräknade personer.

Punkt 3. Här torde kunna ifrågasättas, huruvida det föreslagna tilläggsstraffet bör stadgas vid andra brott än sådana, som begåtts av läkare i samband med utövningen av läkaryrket.

Ett stadgande, som saknas i de av medicinalstyrelsen föreslagna bestämmelserna angående mistning av rätten att utöva läkarkonsten, men vilket enligt läkarföreningens åsikt även bör upptagas, sammanhänger med det, såsom av Jämtlands och Väster-norrlands läns läkarförening framhållits, numera icke alldeles enastående förhållandet, att en läkare genom ingående av kompanjonskap med en kvacksalvare söker legalisera dennes obehöriga utövande av läkarverksamheten och därigenom försvårar hans fällande. Kvacksalvaren kommer härigenom i den förmånliga ställningen att han

med läkaren som mellanhand kan förskriva giftiga läkemedel och utfärda attester. Att ett begagnande på så sätt av behörigheten att utöva läkarkonsten icke blott är läkaren ovärdigt utan till och med brottsligt, synes ligga i öppen dag. Läkarföreningen vill därför föreslå, att i stadgan angående mistning av rätten att utöva läkarkonsten bestämmelse införes, att läkare, som missbrukat denna rätt i påtagligt syfte att befördra kvacksalveri, skall såsom i strafflagen § 3 kap. 3 sägs anses delaktig i kvacksalveribrottet.

I övrigt har läkarföreningen icke något att anmärka mot medicinalstyrelsens utkast till bestämmelser angående mistning av rätten att utöva läkarkonsten.

Såsom ovan framhållits, har läkarföreningen uppdelat sitt underdåniga utlåtande, i två avdelningar, berörande den ena bestämmelserna mot kvacksalveri, den andra stadgandena om mistning av rätten att utöva läkarkonsten. Det synes också läkarföreningen att dessa frågor lämpligast böra behandlas i skilda författningar, då de här avsedda förseelserna och brotten äro av väsentligt olikartad natur.

På grund av vad sålunda anförts, får läkarföreningen i underdånighet hemställa, att det i civildepartementet utarbetade förslaget mot kvacksalveri alternativ I, med ändringar i den riktning, som ovan angivits, måtte vinna nådigt bifall samt att stadga rörande mistning av rätten att utöva läkarkonsten måtte utfärdas i huvudsaklig överensstämmelse med medicinalstyrelsens utkast, dock med de jämkningar, som av läkarföreningen nu föreslagits.